КПСС ЦК ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ—ВАХАРЕ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

ШИНАРДИ
6
АПРЕЛЬ
1965 шу
№ 41 (4054).
Мах 2 кап.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

ХЬАЛХА ЛАТТАРИЙ ОПЫТ — ВАЙ ГАНЗ

«СССР юрта боахам дІахо дегІабоалабара сагтота динза даргдоацача гІулакхех» КПСС Центральни Комитета Пленумо тІаийцача соцамо цІаькха а хьагойт советски наьха вахара хьал тоадара, мехка еррига экономика дегІайоалаяра керттердар а лоархІаш хьамсарча парте юрта боахам дегІабоалабара къаьстта йоакхо елга.

Шоай экономика, массе оагІорахьара, наьха санна лакхъяра Іалаьмате йоккхий торонаш я хІанз колхозийи совхозийи.

1965 шера 26 марта тІаийцача КПСС ЦК Пленума соцам тІа аьннад.

«КПСС ЦК Пленумо къаьстта лоархІам бу юртбоахама Іилма дегІадоаладара, Іилман болхлой декхар да теоретически тохкамаш шердар, цар боарами результативности лакхъяр, колхозийи совхозийи производства деррига доакъош дІахо дегІанхувлар духьа Іилманна карагІдаьннараши хьалха латта практикеи шерра юкъекхахьара колхозаштеи совхозаштеи мамогга новкъостал дар».

Ди тІехьа дукхагІа хул вай республика колхозашка, совхозашка, промышленни предприятешка, гІишлошка хьалха латтарий мугІараш, башха-дика къахьега производства новатораш.

Хьалха латтарий опыт вай ганз, халкъа творчества лакъаргбоаца хьаст ба. Из дукхагІа Іоаяра, дукхагІча нахага дІакхачийтара даим йоакхо ю парте. ТІехьаюса коллективаш дикагІчар боарамга дІакхоачанра, дукхагІа а тайп-тайпара а продукци арахецара, общественни рузкъа дебадара Іалаьмате йоккха резерв я.

Цу доккхача кхоачамех кхетамца пайда а эцаш рентабельно шоай боахам лелабеш дукха коллективаш я вай республике. Хьаэцаргъя вай Сунженски района Кирова цІерахча колхоза дешурий ферма. Цхьана хана тІехьаюсаш хиннай из а. Цхьабакъда, укх тІеххьарча шерашка наьха санна тоабеннаб цун болх. Ферма хьайбаш леладераша тІеххоачашъю паччахьалкхенга шура йохкара планаш. Укхаза боагІача бесса пайда эц говзача дояркай опытах. Царца нийслуш болх бе Іерт кхыбола дояркаш а.

Укх деношка боккха кхаъ кхаьчаб вайцига. ХьажкІаш лелаерий Ерригроссийски яхье котъяьннай Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза, СССР Лакхехьарча Совета депутата Кагерманов Оалхазара кулгалду коммунистически къахьегама бригада. Цун бригадо семилетка яххьлагІча шера 291 гектарах хІаране тІара 57 центнер хьажкІаш яьхай.

Ерригроссийски яхье котъяьннарг лаьрхІай Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхозера Захаев Лаьчий механизировании звено а. Иштта белгалбаьб кхыча механизаторий болх а.

Уж тайпа дика толамаш даха хьалха латтарий вІаштІехьдоал болх кхетамца вІаштІехьбаккхар бахьан долаш, Іилманна карагІдаьннараши толашагІа йола опыти балха шерра юкъекхахьар бахьан долаш, наьха къахьегамцара безам ха а ховш совбаккхар бахьан долаш.

Іилманца оагІув болаш болх бар, шийна тІадилла гІулакх дог лазаш кхоачашдар, низ ца кхобеш къахьегар, наьха болх дикагІча тайпара вІаштІехьбаккха хар — из да керттердар.

Цу лоархІамерча дешашта йоаггІаш йола терко ца еча гІулакхаш кхыча бесса лел. Хьаэцаргда вай укх тайпара масалаш. ГІорбаьнначa хьажкІаш, шекара свекла лелаерашта, дояркашта, жа Іушта гаьна боацаш болх беча дукхача наха кхоачашъяц паччахьалкхен планаш, во хьувкъаду ялаташ, лоха я хьайбай продуктивность.

Республика дукхача боахамашка, звеношка соахка вІашагІъехкаяр хьалха латтарий опыт Іомаю школаш. ДикагІйола опыт йоаржаяра а балха юкъеяхьара а доккха беркат даьннад царех. Масала, дукха жа Іуй хиннаб Социалистически Къахьегама Турпала Эсмухамбетов Наурде опыт Іомаеш.

Цхьабакъда, цу тайпарча дукхача школаша хайра болх баь бац соахка. Из хиннад боахамий кулгалхоша, юххьанцарча партийни организацеша цу деша хайра терко ца яьндаь, из лоархІамера болх формально, кампанейски лелабаьндаь.

Семилетка тІеххьарча шера бехктокхаме декхараш кхоачашде дезаш ба республика юртбоахама къахьегамхой. Цудухьа хІанз КПСС ЦК Пленума решенеш дег тІара къоабал а еш уж кхоачашъяра цар чуийнна къахьегача хана кхы а лакхбеннаб хьалха латтарий опыта лоархІам. Парте райкомаш, юртбоахама районни производственни управленеш, юххьанцара партийни организацеш, специалисташ декхарийла ба толашагІа йола опыти Іилманна карагІдаьнна кердадараши кІоаргга Іомаде а балха шерра юкъекхахьа а. Цу гІулакха лерттІа пайда эца беза ерригача формаехи методехи — хьалха латтарий опыт йовзийташ йолча совещанеех, семинарех, толашагІйола опыт Іомаеча школаех.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, юртбоахама специалистий сийлен декхар да дикагІйола опыти Іилманна карагІдаьнна кердадараши каьхаташ тІа, собранешка дийца ца Іеш уж балха юкъекхахьара тІагІертта къовсам лоаттабар.

Хьалха латтарий опыт йоаржаеча а дІайовзийтача а хьинаре дакъа лаца деза юрташкарча культпросветучрежденей болхлоша. Доккха беркат даргда лерттІа кийчъяьча тематически сайренех, агитбригадаех.

Шийна уллув латтача саго, бригада, звенос, ферма болх во беш хилча, цар шоай планаш кхоачаш ца еш хилча цу гІулакхий бала ца кхоачаш хила йиш яц советски нах. Массанахьара болх тоабара тІехьаюса коллективаш ца хилийтара даьсса тІахьехамаш дар, дикагІйола опыт хестаяр пайдана дац. Эшар да — кІоаргга анализ яр, из дІайовзийтара бокъонца новкъостал дар.

Нагахьа санна хІара доярка, механизатора, жа Іуно тІехьавусача ший новкъоста практически гІо дойя, цуна ший опыт, балха методаш дІаІомайойя — вай юкъара гІулакх котдаргда.

Боахаме, ферме, бригаде дикагІбарий опыт шерра юкъеяхьара а цунах лерттІа пайда эцара а оарцагІвоалаш хила веза хІара кулгалхо, партийни организаци. Балха толашагІа йола методаши приемаши хІаранена дІаІомаяра эшаш дола хьалаш Іалашде деза цар. ХІара кулгалхочо кхетаде деза хьалха латтарий опыт балха юкъекхувлар динза даргдоаца хІама долга, лаьрххІа леладе деза из гІулакх.

Коммунистически парте Центральни Комитета Пленума решенеша дегаш ураоттадаь къахьегаш ба вай республика юртбоахама къахьегамхой. БІаьстан балхаш сихагІа чакхдаха гІерташ боахкача колхозийи совхозийи механизаторашта, кхаш леладерашта юкъе шерагІа яржаш латт коммунистически къахьегама цІи лелаеча «Грознефта» объединене ремонтно-механически завода болхлоша ЦхьоалагІча мая сийна дІайолаяь яхь. Цудухьа хІанз къаьстта терко е еза дикагІбарий опыт Іомаяра а из сихха дІайоаржаяра а.

Экономика дешашта — керттера теркам

Іалаьмате чІоагІа деган айдаьд тха района къахьегамхой КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша. Цар керттера чулоацам советски сага кхы а дукхагІа йоакхо яр. Юрта боахам къаьстта дегІабоалабара чІоагІа лоархІам болаш ба Пленума соцам.

КПСС ЦК октябрьски ноябрьски Пленумий решенеша хьахьеккхар вай парти коллективно кулгалдарах йолча ленински принципашта тешаме хилар, мехка политически а боахама а вахърера парте роль чІоагІагІа лакхъялар, цо ший беррига а низ халкъа эшар кхоачашдара, цун материальни культурни хьалаш тоадара тІабохийташ хилар.

КПСС райкомеи юххьанцарча партийни организацейи лоархІаме декхар да боахамий экономика чІоагІъяр. Из дика кхетадеча тха райкомо ше болх дІаболабаьча хьалхарча деношка денз теркам тІабахийтаб колхозийи совхозийи боахамаш организационно чІоагІдара, хІаьта юртбоахама производство дегІайоалаяра дола керттера гІулакхаш мишта дІададахьа деза дІа а хьех юххьанцарча партийни организацешта.

КІал хІама доацача даболабанзар оаха тхоай болх. Йолаш яр райкомал хьалхагІа хиннача производственни управлене партийни комитето Іоаяь опыт. ДІадахача шерарча итогашка хьежар райком. Бакъда, цар дог гІоздаккхацар. ХІана аьлча 1964 шера района боахамаша чуийца къ болча культурай хьувкъамаш лоха хар, лакха дацар шекара свеклаи хьажкІийн хьувкъамаш а.

Юххьанца ший болх дІаболабеш юртбоахама районни производственни управленеца цхьана совхозийи колхозийи экономика айяра фу де деза хьежар керда райком.

Парте райкомеи производственни управленеи болхлоша боахамашка дІа а ухаш цар кулгалхошца цхьана хІара колхозеи совхозеи латтача гІулакхашта тохкам бир. Гучадаьнна кхоачамбоацараш дІададахара гІо а дир. Общественни хьайбай продуктивность лакхъяра, трактораштеи юртбоахама машинаштеи ремонт яра дешаш дувцаш парте райкома бюро хилар. Юртбоахама 1964 шера итогаши 1965 шера юртарча къахьегамхошта хьалхашка латта декхараши дийцар района юртбоахама хьалха латтарий совещане. Специализаци яра гІулакх районни партийни организаце лоархІаме леладу. ХІанз хІара боахама экономика айяра наькъаш белгалдаьхад.

Парте райкомо, юртбоахама районни производственни управлене, юххьанцарча партийни организацеша, совхозий кулгалхоша бьача балхо дика новкъостал дир боахамашкара балхаш вІаштІехьдахара. Тракторашта ремонт яра план ханал хьалха кхоачашйир совхозаша — 114 процент, ханнахьа ремонт яь яьннай тІехьатоссача инвентара а, ремонт соахка яьчул гаьнна дикагІа яьй укх шера. Ханнахьа бІаьстан балхаш дІадоладе торо хилар боахамий из бахьан долаш. Хьалхарча деношке а балха тІа дика хьокхамаш доахаш хьабоагІа хІанз механизатораш. Иштта, Аьлти-Юртарча отделенерча трактористаша Мальцев Дмитре, Килоев Бахьауддина, «Назрановский» совхоза Плиевски отделенерча нов. Эжиев Махьмада ДТ-54 яхача трактораща дика оахамаш а деш хІара дийнахьа нормах 3,7 гектар аха езача 4,5—5 гектар оах лаьтта.

Дика болх беш хьабоагІа «Октябра 40 шу» яхача совхозера трактористаш Гарахоев Салангири, Шибилов Суламбик, Гелисханов Юсуп. Планах 3,7 гектар аха доагІача 5,2 гектар лаьтта оах цар. хІаьта Албаков Юсупа нормах 3,5 гектар аха езача 6 гектар оах, нов. Дударов Жабраила нормах 4,2 гектар аха йоагІача 7 гектар оах. Дерригa дІалаьрхІача районе хьалхарча деношка 1500 гектар лаьтта аьхад.

Белгалдаккха деза, укх шера соахкарчул дикагІа доахан Іангара далар. Деттача доахана ду гІулакхи уж кхабари дика вІаштІехьдаьккхад. Хьайбаш леладераши къаьстта дояркаши каст-каста хувцаш хилар кІезигденнад. Районерча хьайбаш леладераща хІара Іаттагара дІадахача шера хьалхарча шин бетта яьккхачул 71 килограмм дукхагІа шура яккхаро хьахьокх из. Паччахьалкхенга шура йохкара хьалхарча квартала план ханал 10 ди хьалха кхоачашйир. А. Шерипова цІерахча колхозо 131 процент кхоачашъяьй шура йохкара план. «Октябра 40 шу» яхача совхозо — 126 процент, «Назрановский» совхозо — 112 процент, хІаьта «Экажевский» совхозо шура йохкара квартальни план 23-ча марта кхоачашъяьй. ДІадахача шерарчул 1680 центнер дукхагІа шура ехкай хІанз районерча дерригача боахамаша.

«Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене (МТФ зав. Х. Костоев). «Экажевский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене хьайбаш леладераша.

Иштта, хІара беттача Іаттагара шин беттан 20 дийнахьен «Назрановский» совхозерча дояркаша Барахоева Лемкас 638 килограмми Чаниева Лидас 511 килограмми шура яьккхай. «Октябра 40 шу» яхача совхозерча дояркаша Даурбекова Шарипата 550 килограмми Мерешкова Мадината 540 килограмми яьккхай, хІаьта «Экажевский» совхозерча доярка Евлоева Марема 430 килограммал совгІа шура яьккхар.

Хоастабе боагІа шура дукхагІа яккхара къовсам лоаттабу «Октябра 40 шу» яхача совхоза скотникаш Оздоев Або, Акиев Бахьаудин, «Назрановский» совхозера Калаев Тажудин, Салиев ИбрахІам, иштта кхы дуккхабараш.

ТІеххьарча хана райкомои юххьанцарча партийни организацешеи паччахьалкхен план ларде а лувцаш производствана планировани яра йоккха терко ю. МугІарех болча къахьегамхошцеи специалисташцеи дага а бувлаш боахамий экономически торонех бизза пайда эца, массайола тайпа продукци арахецара, лакхара, бакъда, кхоачашдулургдола, боарамаш оттаде колхозий правленештеи совхоза директораштеи новкъостал дир цар. Алхха кхоачашдаь ца Іеш паччахьалкхен заказаш тІеххоачашде торо хулийтаргъя производственни планаша. ХІаьта уж кІезига яц. Шура 3300 тонн, дулх 800 тонн, 320 эзар фуъ, 16 эзар тонн ялат, бьаца дааараш 1050 тонн, 3,4 эзар тонн коартолаш, 25 эзар тонн шекара свекла, 2,2 эзар тонн гидуаргаш дохка деза.

Семилетка тІеххьара шу кердача производственни толамашца белгалдаккха лаьрхІа ба тха района къахьегамхой. Боахамий экономика айяра массайолча торонех пайда ийцаб ала йиш яц. Кхоачамбоацараш а да тха болхлашца. ДІахо йодача хана кхы хургдоацаш хІанз уж кхоачамбоацараш дІадоах райкомо.

Ф. ВАСИЛЬКОВ,
КПСС Наьсарен райкома секретарь.

ВЕЖАРАШХА ДОЛЧА ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪАГА

КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, берригача советски наьха цІерах новкъосташа Л. И. Брежнева, А. И. Микояна, А. Н. Косыгина дег тІара даькъала дийцар вежарашха дола венгерски халкъ доккхача къаман цІейца — Венгри мукъаьккха 20 шу дизарца.

ВНР кулгалхошка новкъосташка Янош Кадарген Иштван Добиген дахьийтача моаршал тІа йоах, Іаьдал ший бе делла венгерски халкъ чІоаггІеи юхадаргдоацаши керда, социалистически общество хьалъяра наькъа тІа эттад, цо чакхдаьхад шоай кІоаргалгеи шоралгеи диллача Іалаьмате доккхий дола хувцамаш.

ДІадахача укх ткъаь шера марксизма-ленинизман пролетарски интернационализман принципий ларда тІа латта цІенача доттагІлеи, вІаши деча новкъостлеи, бартцхьоагІои гІулакхаш эттад Советски Союзаи Венгерски Халкъа Республиканеи юкъе, вай партештеи халкъаштеи юкъе. ЧІоагІа раьза а хинна белгалдоаккх, моаршал тІа уж гІулакхаш укх тІеххьарча шерашка кхы а дукхагІа кІоаргденнеи чІоагІденнеи хилар.

Советски кулгалхоша венгерски къахьегамхошта ловца боаккх социализм хьалъеча наькъа тІа царна керда, кхы а дукха дикагІа дола хІамаш карагІдувлар ловш.

(ТАСС).

ВНР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН СОБРАНЕ СЕССЕ

БУДАПЕШТ, 3 апрель. (ТАСС). Тахан укхаза хьайнйлар мохк мукъабаьккха ткъо шу дизара хетаяь Венгре Паччахьалкхен собране сесси.

Моттигерча хавах 11 сахьат доалаш заседаней зал хьалйнзар депутаташа. Правительствении ложашка — ВСРП ЦК хьалхара секретарь, Революционни болхлойкархой правительства Председатель Янош Кадар, ВНР Президиума Председатель Иштван Доби, министраш. Ложашка моттигаш дІалувц КПСС ЦК Президиума член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. И. Микоян керте латта советски партийно-правительственни делегаци а юкъе йолаш йолча, юбилейни торжествашка яьхкача вежарашха долча мехкий партийно-правительственни делегацешта керте латтарашеи цар членашеи.

Паччахьалкхен собране Председатела Иштванне Ваш хьакхайкадир сесси хьаеллар. Доклад еш сессе къамаьл дир ВНР Президиума Председатела Иштван Доби.

Цул тІехьа председателалла дечо къамаьл де дош делар советски партийно-правительственни делегацена керте латтача А. И. Микояна.

Ший къамаьл чакхдоаллаш А. И. Микояна Іоднйшар КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дайта моаршал.

Сессе къамаьлаш дир иштта Румыне, Болгаре, Чехословаке, Югославе партийно-правительственни делегацешта керте латтараша а.

КПЧ ПАРТИЙНИ БОЛХЛОЙ ДЕЛЕГАЦИ

КПСС ЦК ехарах КПСС партийно-организационни балха опыт йовза аьнна 3 апреле Москве еннай КПЧ ЦК партийни органий отдела заведующи Я. Свобода керте латта Чехословаке Коммунистически парте партийни болхлой делегаци.

МОСКВЕ КХАЬЧАВ ПАКИСТАНА ПРЕЗИДЕНТ

МОСКВА, 3 апрель. (ТАСС). Советски правительства вехарах тахан официальни визитаца Москве кхаьчав Пакистана президент фельдмаршал Мохаммед Айюб Хан.

Пакистанеи Советски Союзеи паччахьалкхений байракхашца хозъяьча Внуковски аэродроме вежача хьаьша накъа баха бар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, СССР Министрий Совета Председатела заместитель Д. С. Полянскийн, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель Д. С. Коротченко, кхыбола официальни нах, хІаьта иштта Москверча къахьегамхой викалаш а. Накъа бахарашта юкъе бар СССР-е аккредитовани йолча дипломатически представительствашта керте латтараш.

ИШТТА КЪАХЬЕГАШ БА ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ

Хьалхара квартал чакхъяьннай, колхозийи совхозийи фермашка итогаш яьй, юртбоахама шера юхь дІайолаяьй.

Дог гІоздоаккхаш я хьалхара итогаш, хьайбай боахамера хьал тоалуш доагІа, дукхача фермай болхлоша хьайбай продукташ алсамъяьхай, дулх, шура, фуаш эцара хьалхарча квартала паччахьалкхен план тІеххоачашъяьй. Ерригача республике гІолла лаьрхІача 1964 шера хьалхарча кварталерчул дукхагІа дехкад дулх — 1,4-зза, шура — 1,3-зза, фуаш — 1,5-зза.

Хьайбай продуктай массе тайпашта квартала план тІеххоачашъяьй Грозненски, Ачхой-Мартана, Сунженски, Урус-Мартана, Шаьла, кхыча районий боахамаша.

КПСС ЦК мартовски Пленуме кийчъяьчеи, тІаийцачеи экономически мероприятей программо йиш хулийт колхозашеи совхозашеи продукци сихха алсамйоаккхилгеи цу ларда тІа цар шоай экономика чІоагІъелгеи Іалашде.

Укх шера 1-ча квартале алхха шурийна керда закупочни маьхаш оттадара чотах колхозийи совхозийи ахчан доходаш 2 миллион сом хІана хиннаяц аьнна дукхагІа хиннай из продукци йохкарах. ЛархІа хала дац соахкарча хьалхарча кварталаца нийсича шура 1,6-зза, доахан — 1,3-зза, фуаш — 1,3-зза дукхагІа дехкача Грозненски района колхозийи совхозийи ахчан доходаш мел дукхагІа хиннай а экономика мел чІоагІъеннай а.

Хьалхара толамаш даьхад хьайбай боахаме, цхьабакъда, цу даькъера кхоачамбоацараш къайладахьа гІулакх дац цхьанне а. Укх тІеххьарча шерашка чІоагІа лохъеннай доахана продуктивность, хьайбай боахама доккха зе хул доахан сов дукха довш, Іаьхара дусаш хиларах.

ХІара кхоабача Іаттагара юкъера лаьрхІача колхозашкеи совхозашкеи йоаккха шура укх тІеххьарча пхе шера 311 килограмм лохъеннай, хІаьта хІара устагІанна тІера юкъера лаьрхІача доаккха тха цхьа килограмм кІезигденнад. Кхаь даькъах цхьа дакъа совгІа долча боахамашка шера хІара Іаттагара йоаккха шура хІанз укх сахьата цхьа эзари ах эзари килограммал дукхагІа яцар. Дуккхача фермашка 20 процентага кхаччалца дола доахан довр, е хІара пхелагІа бола етт лара.

Се хьайбаш дукха Іаьхара дусаш хилар бахьан долаш итташ эзараш хьайбаш хьа ца хулаш дус колхозашкеи совхозашкеи хІара шера.

Хьайбай боахама доал во дарах доккхий зенаш хул колхозаштеи совхозаштеи.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенех закупочни маьхаш дикка лакхлу хьайбай продукташта.

Цхьабакъда, ужжал лакха маьхаш хилча а хьайбай боахама рентабельность Іалашъе торо хургьяц дуккхача колхозашкеи совхозашкеи, нагахьа санна фермашка тесса деш дола доал хаьтта дІа ца доаккхе.

Цхьанна а маьхаша новкъостал дергдац 1964 шера доаханна совнагІа тІаккхетача дулха цхьан центнерага дІабаха мах 240 сомагара 400 сомага кхаччалца хиннача «Ингушский», «Горец», «Гехинский» яхача совхозашта.

Юкъарча хьайбай боахам бокъонца дегІабена шу хилда 1965 шу ерригача колхозийи совхозийи фермашта.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРА 1965 ШЕРА 1-ча КВАРТАЛА ПЛАН МЕЛ КХОАЧАШЪЯЬЙ ХЬАХЬОКХАШ ЙОЛА

СВОДКА

(1-ча квартала план процентаща).

	Шура	Дулх	Фуаш
Грозненски	141	103	116
Наьсарен	127	87	106
Надтеречни	126	74	68
Науркски	120	88	128
Шелковской	118	85	108
Ачхой-Мартана	117	109	166
Гудермеса	112	135	89
Урус-Мартана	110	135	134
Шаьла	110	119	105
Советски	106	36	103
МалгІабика	106	74	88
Сунженски	103	123	139
Ножай-Юрта	99	29	84
Ведана	89	44	104
Ерригача республике гІолла	120	104	118

ВАХАРО ДІАДЕХХАЧА ТАЙПАРА

Коммунистически партеи вай паччахьалкхенои еча йоакхоно дегаш айдаь, юртбоахама продукци кийчъяри йохкари дегІадоагІаргдолаш хьайбай продуктивность лакхъяра укх шера къаьстта хьинаре къахьегаш ба Шаьла района хьайбай фермашкара къахьегамхой.

Дуккхача боахамий кулгалхошеи района партийни организацешеи хьайбай продукташ дукхагІа яхара боаггІача тайпара дика дІаболабаьб укх шерара шоай болх. Из къаьгга хьахьокх района дерригача боахамаша хьалхарча квартала план кхоачашъяро: дулх — 118,5 процент, шура — 110 процент, фуаш — 104 процент.

«Шалинский» совхоза хьайбаш леладерий толамаш массарел а тІех да районе, укхаза хІара беттача Іаттагара яьккха шура соахка укх хана яьккхачул дукха а дукхагІа я.

«Южный», «Джалка» совхозашеи Ленина цІерахча колхозои дулх, шура яккхара квартальни план кхоачашъяьй.

Мишта вІаштІехьдаьннад боахамий хьайбаш леладерий хьалхарча квартала план кхоачашъе, хьайбай продукташ дукхагІа яха? Бахьанаш дукха да, цхьабакъда, керттердар дика доакъара база вІашагІъелла хилар да.

Хьайбай продукташ яхара, уж паччахьалкхенга йохкара план дуккхача шерашка кхоачаш ца еш хьайоагІар «Шалинский» совхоз. Совхозе латта гІулакхаш нийса кхета а даь доакъара база вІашагІйоллара керттера теркам тІабахийтар боахамий кулгалхоша. Кхоачамхиллал гІожеи мошеи доакъар Іалашдир. Доакъарца белок дукъагІа хилийтар, рационна юкъе минеральни доакъар дихьар.

Керттера теркам шура совъяккхара тІабахийтача хана фермашкара племенной болх а юкъагІбитанзар. Доахана искусственни осеменени еча пунктай болх тоабеш дика къахьийгар специалисташа.

Шоашта карагІдаьннарех тоъам баь Іац района хьайбаш леладераш. ХІанз, дукха доахан дахкача хана, уж дикача доакъарцеи ханнахьеи кхабара чІоаггІа терко ю цар.

КПСС ЦК мартовски Пленумо юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара, дІаьхача ахкан, ца хаддийташ хьайбашта моша доакъар лоаттадергдолаш хІара боахамо производственни управлене специалисташца цхьана схемаш оттаяьй.

Массадолча боахамашка а дика вІаштІехьъяьннай мошача доакъарий конвейер. Хьайбаш Іангара дахара хІанзаръяр эггара халагІеи бехктокхамегІеи ха йолга дика кхетадеш ба хьайбай фермашкара кулгалхой а болхлой а.

Доахан довргдоацаши гІеллургдоацаши Іангара дахара боахамашкара еррига торонаш гучаяьхай, боахамашка доакъара учет лелаю, фермашка ден а бус а дежурить ду. Из бахьан долаш, нагахьа санна хІанз тха долча боахамашка дІадахача шера хьалхарча квартале 298 бежан леш нийсденнадале, укх шера 98 мара деннадац. ХІанз юкъера дІалаьрхІача кагийча доаханна хІаранена 500—600 грамм дулх тІаккхет.

Дика толамаш доах «Шалинский» совхоза 3-ча отделенерча Іаьсий леладеча Автурханова Шумиста, Албекова Тамарас. Царех хІаранега гІулакх деш 50 Іаса да. Феврали марти шин бетта, ден-бус 650 грамм дулх тІаккхийттад царех хІара Іасанна. Юкъера лаьрхІача царна бетта доагІа алапи 150 сом хилар.

Хьайбай продукташ яхарай уж, паччахьалкхенга йохкарай хьалхарча квартала план кхоачашйир тха района хьайбаш леладераша. Цхьабакъда, кІезига-м дац кхы а де дезараш. Доккхий декхараш тІаийцад района къахьегамхоша укх шера, уж кхоачашдара шерра социалистически яхь а йоаржаяьй.

М. МАХАДЖИЕВ,
Шаьла района производственни управлене зоотехник.

КПСС обкоме

МАЯ СИЙНА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ ЙОАРЖАЯРАХ

«Грознефта» объединене ремонтно-механически завода болхлоша, специалисташа, КПСС мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра юкъе шоашиара доаггІаш дола дакъа лаца а гІерташ, шоай тороний чот а яь, Мая сийна социалистически яхь лаьцай семилетка тІеххьарча шера биъ бетта план ханал хьалха кхоачашъяр духьа. Цар кхайкарал дир республика промышленни предприятей, транспорта, гІишлоний берригача болхлошка, инженерашка, техникашка, гІулакхерча нахага юрта боахама къахьегамхошка шоаш дІадоладаьр хьаллацара уж тІа а хьехаш.

Мая сийна яхь йоаржаяра боккха лоархІам а беш, КПСС обкома бюрос могаяьй къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча цІейна — 1-ча Майна яха йоаггІача тайпара накъа яхар духьа яхь йолаьча «Грознефта» объединене Грозненски ремонтно-механически завода коллектива инициатива.

Парте обкома бюрос парте горкомаш, райкомаш, юххьанцара партийни организацеш, облсовпроф, профсоюзий обкомаш, ВЛКСМ областной, городской, районни комитеташ декхарийла яьй цо дІадоладаь из патриотически гІулакх хьаллаца, тІа-тІа дукхагІа айлуш латта промышленноста, транспорта, гІишлоний болхлойи юрта боахама къахьегамхойи хьинар паччахьалкхен планаши социалистически декхараши толаме кхоачашдара, технико-экономически хьокхамаш хадданза тоадара тІадерзаде.

Министерствай, ведомствай, производственни объединенейи отраслеви управленейи, промышленни предприятей, транспорта, гІишлоний, юртбоахама органий кулгалхой декхарийла ба тІаийца декхараш толаме кхоачашдара яхь лаьцараштa эшаш мел дола хьалаш хилийта, социалистически яхь мишта лел шерра дІадовзийтилга профсоюзни организацешца цхьана Іалашде.

Газетий редакцешта, радиовещанеи телевиденеи республикански комитета тІадиллад Мая сийна лаьца социалистически яхь мишта лел кепа йоазон тІа, радио чуи телевиденеи гІолла дувцилга.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ГОРОДА КОММУНИСТИЙ НАКАЗАШ КХОАЧАШДЕ

АргIанарча, бархIагIча, КПСС Грозненски горкома пленумо дийцар XV-ча Грозненски городской партийни конференце решенеш кхоачашъелга мишта лел яха дош. КПСС горкома хьалхарча секретара нов. **Беляева** яьча доклада тIа я конференци хинначул тIехьагIа дIадахача цхьан шереи ах шереи городской партийни организаце баьча балха обзор.

Мехкдаьтта Грозне промышленното шерагара шерага кхоачашъю паччахьалкхен план а тIаийца социалистически декхараш а. Грозне къахьегамхоша, йоах докладчика, белггалара толамаш даьхад семилетка заданеш кхоачашъяра даькъе. Семилетка ялх шера валови продукци 8 процент совгIа дукхагIа арахийцай. Мехкдаьтта доахача промышленностали мехкдаьтта чакхдоахарели совнагIа, дIахо дегIанхад химически, машиностроени, энергетика санна дола керттера доакъош.

Дикка дукхагIа арахец халкъа эша товараш.

Керттерча промышленносто арахецача продукце кхаь даькъах ши дакъа совгIа яр ялх шера 42,4 процент лакхъеннача къахьегама овсарле чотах арахецаш я. Грозненски промышленноста къахьегамхоша семилетка российски «копилка» чу 60 миллион сом совгIа ахча а диллад, продукци арахецарга дIабода мах лохбара чотах 33 миллион совгIа сом а кходаьд.

Хьадда а гIулакхаца а боахама кулгалдеш хиларах белгалбоалаш ба дуккхача партийни организацей болх. Масала, планаши декхараши кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахаш боккха организаторски болх бу КПСС Октябрьски райкомо. Семилетка ялхлагIча шера тIехьаюсаш предприятеш яцар цу районе, хIаьта из бахьан долаш района къахьегамхошта диазза еннай карара кара тела горкомей горисполкомей ЦIе байракх.

ТIехьаюсача предприятей болх кIоаргагIа зе яьна а, юххьанцарча партийни организацейи боахама кулгалхойи уйла производства экономика боарам лакхбара тIаерзаеш а я КПСС Заводской райком.

Керттера звено лаха, чухьара кхоачамаш гучадахеи царех бизза пайда ацеи гIерт юххьанцара парторганизацеш. Хьадда, гIулакх довзаш кхоачаниду Грозненски нефтемаслозавода партийни организаце (парткома секретарь нов. Захарченко) хаддаза экономика айяра, продукце дикал тоаяра а рентабельность лакхъяра а декхар. Башха-дика инициатива яр комплексни экономически эффективность бахьан долаш яхь йолаярца цу предприяте дIайолаяьр.

Партийни боахамеи балха тIа дика результаташ яьхай химически комбината, «Старогрознефта», крекинг-завода, ГАРО завода, Новогрозненски ТЭЦ-а, кхыча предприятей коммунисташа.

КIезигагIа хиннай паччахьалкхен заданеш кхоачаш ца еш йола предприятеш. XV-ча городской партконференце решенеш кхоачаш а еш, дукхача хана дена бурув тохара планех лоархIабеш ца хиннача городерча бурув деттараша дIадаьккхар тIехьабиса хилар, хIаьта эксплуатационникаша хIанз бизза пайда эц понутни газах.

Дукха хIама карагIдаьннад капитальни гIирсаш хьалдара даькъе а. Керттера уйла саготагIа дола гIирсаш эксплуатаце дIалулга Iалашдара тIаерза а яьй, тIаерза а ю городской партийни организаце.

Цхьабакъда, йоах доклада тIа, партийни конференце дийца дуккха цIенхашттара кхоачамбоацараш хIанз а дIа ца доахаш дисад. Пайда ца эцаш юс бурув деттарий цхьайола торонаш. ХIанзалца кхоачашъянза я

XV-ча ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕ РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕЛГА МИШТА ЛЕЛ ЯХА ДОШ—КПСС ГРОЗНЕНСКИ ГОРКОМА ПЛЕНУМА ДЕН ПОВЕСТКА ТIА

Октябрьски майдан тIара лакхерча мелови тIоанашкара мехкдаьтта доаккхилга дувцаш йола городской партийни конференце соцама пункт.

Планированена юкъера цIенхашттта гIалаташ дIадахара хIанз а де дезар даьдац «Грознефтехимзаводы» яхача объединене кулгалхоша. Партийни организацеша, КПСС Заводской райкомо лерттIа вIаштIехьбаккхац мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи йоврца лоаттабу къовсам. Цу гIулакхага цIенхаштта хьажан города комсомол.

Ишта кхоачамбоацараш да машинаш ерий балха юкъе а. Соакха тIехьаюсараша яр «Трансмаш» яха завод, укх шера — шин бетта план кхоачашъяьяц «Красный молот» яхача, электромеханически, кхыча заводий коллективаша.

Цул тIехьагIа, докладчика дувц транспорта, яйгачеи кхачани промышленноста, гIишлоний партийни организацей балха юкъе хиннача гIалатех, дагадохийт промышленни объекташ, культурно-бытовой зданеш, чуIе цIенош хьалде 1965 шера тIаийца доккхий декхараш. Города коммунисташта хьалхашка латтача декхарашта юкъе кIезигача лоархIамера моттиг лацац юрта ду шефски новкъостал чIоагIдаро. Из декхар духхьал хьадоагIа дукха ха йоацаш хиннача КПСС ЦК мартовски Пленума решенешкара.

КПСС горкома пленуме дакъа лоацаш хиннараша шоаш доклад ювцача хана керттера уйла тIайохийтар боахама деш дола партийни кулгал эргадаьккха тоадара дешашта. КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара нов. **Головенкос** дагадохийтар, цу районерча бурув деттарашта XV-ча городской партконференце критика яь хилар. Йинза яргйоаца выводаш яьй райкомо, тIехьабиса хилар дIадаккхара новкъостал даьд коммунисташта-буровикашта, хIаьта биъ беттеи ах шереи заданеш цар тешшаме кхоачашъяра хIанз де дезар деш а я. Ше къамаьл деш нов. Головенкос хьалхашка оттадир цхьадола къоастаданза диса бурув детта балхаш вIаштIехьдахара дешаш. Ораторо белгалдаьккхар кхетама балха юкъера предприятей кулгалхой бехктокхам лакхбанза барг ца хилар, предприятей коммунистий парте чухьара болх эргабаьккха тоабара опыт йийцар.

«Красный молот» яхача завода парткома секретара нов. **Шейкина** ше къамаьл деш керттера уйла тIаерзаеш дар арахецача продукце дикалах дола дош. Продукци дуккхара мара кхы дIахо терко ца еш хиннача завода партийни организаце хьалхагIа кхоачамболлаш тIахьожам лоаттабацар продукце дикала. Саратовций метод юкъеяккхаро йиш хулийт из кхоачамбоацар дIадаккха, цхьабакъда, дIахо а чIоагIъе еза цехашкара, участкашкара партийни влияни. Цу гIулакха, парткомо эггара хьалхарча аргIанна тоаду партийни группашта деш дола кулгал, КПСС Устав дикагIа кхоачашделга хьадех коммунисташкара.

Ишта производства дешашта хетадир шоай къамаьлаш «Старогрознефта» оператора нов. **Магомадова**, партийно-паччахьалкхен тIахьожама городской комитета председатела нов. **Зинурьева**, КПСС Заводской райкома секретара нов. **Осипенкос**. Геттара бакъахьара къамаьл дар нов. Осипенкос комплексни экономически эффективность бахьан долаш яхь йоаржаяра района партийни организаце опытах даьр.

Нов. Беляева доклада тIа а къамаьлаш даьраша а чIоагIа уйла тIайохийташ бийцар идеологически болх. Партийни пропагандо хIанзалца а хIанз а лоархIамера моттиг лоац КПСС горкомей райкомийн, юххьанцарча парторганизацей балха юкъе. Наха политически образовани ялара пайда эцаш дуккха керда формаш я. Цхьабакъда, цхьаццайола партийни организацеш кIезигагIа хьадеха яьнай шоай политически знанеш шеръяра болх беш боацача коммунисташкареи комсомольцашкареи. КIезига моттигаш яц юкъ-юкъера кулгалхой шоай идейно-теоретически боарам лакхбара хIанз а сагота боацаш, шоашта карарча болхлошта кхетам баларга во хьожаш. Из бахьан долаш парте горкома пленумашка критика духхьашха яьяц, масала, «Терек» яхача мебельно-хьу чакхйоахача объединене директора нов. **Герасимовна**, «Трансмаш» яхача завода директора нов. **Комаровна**.

ХьалхагIа а санна мела участок йолаш юс хьалха латтача опыта еш йола пропаганда. Во лел нах бахача моттигашка, къаьстта а города йистошка беш бола политически болх.

Материалистически мировоззренех, коммунистически моралах кхе йиш яц дына идеологеца къовсам лоаттабеш ца хилча, дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш дIа ца даьхача. ХIаьта а, атеистий кадраех хIанз а пайда во эц. Дына духьала беча балха юкъе кIезига оз нохч-гIалгIай къамах болча наьха интеллигенци. Цхьаццайолча партийни организацеша могийт къамех бола марксистско ленински хьехама а ленински къамий политика а дешаш харцахьа доашхаш йола факташ. Овлангара денз тоаде деза интеллигенцена идейно-теоретически хьехам дулга, дукхагIа пропаганда е еза социалистически патриотизманеи интернационализманеи, юхатоха еза мегаргйоаца уйлаш. Ше къамаьл деш уж дешаш дийцар Нохч - ГIалгIай пединститута парткома секретара нов. **Лебедева**, цо дийцар, парторганизаце коллективана юкъе идеологически болх мишта бу.

Грозненски гороно заведующи йолча нов. **Захаровас** пленума трибуна тIара дувцар школашта зданеш чIоагIа ца тоъаш хиларах, критика йир школашта шефство лелаяра йоагIача тайпара терко еш йола коллективаш йоацача предприятешта.

Доклада тIа санна, ишта дукхагIа бараша даьча къамаьлашка а белгалдоахар боахамеи культураи гIишлош хьалъяра декхараш организационно - партийни балха боарамца айхха дувзаденна хилар. Из-м кхетадеш а да, ишта хьех вайна КПСС ЦК октябрьски ноябрьски (1964 шу) мартовскии Пленумий решенеша. Горкома пленуме дакъа лоацаш хиннараша белгалдоахар, КПСС Устав телхадерий хьакъехьара дош къоастадеча хана КПСС горкома бюро цIенхаштагIа хила езаш хилар. Къаьстта а дукхагIа хьадеха доагIа кулгалхой болча коммунисташкара. ГIожен нахах хийраваьннеи хиларах чIоагIа бехк баьб наькъа-гIирсий управлене начальника нов. **Бузовна**, Октябрьски районерча бераш деча цIен керттерча лора нов. **Платоновайна**, № 131 йолча гIишлой-монтажни поезда начальник хиннача нов. **Кодзоевна**. хIаьта дукхагIа бехке хинна болхлой шоай гIулакхаш тIара дIабаьхаб. Партийни организацеша ла мегаргьяц администрировани яра, цIогIа деттара, сонта уйлаш йола гIулакхаш нахаца леладу методаш. Бехк бе беза лохехьа латтачар еча критикага лалувгIа ца тугарашта, из яьрашца къувсаш бараша. Ишта хиннав, масала, Росхозторга база управляющи нов. Абдулвадудов.

Наха кулгалдара ленински искусство Iомаеи цунах пайда эцеи беза юххьанцарча партийни организацеша. Наха юкъера организаторски политически болх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб яхаш пленуме йийцар крекинг-завода, № 6 йолча СМУ, «Грознефтеразведка» яхача треста, Грознерча станце, кхыйола парторганизацеш. Халахете а, дуккхача парторганизацешка могийташ да коммунистех тоъал доккха дакъа коммунистически къахьегама тIехьарча болама юкъе ца хилар, тIадехка партийни гIулакхаш кхоачаш ца дар. Цхьаболча парторганизацей секретарашеи бюрошеи йоакхо яц парте чухьара демократи, коллегиальность дегIайоалаяра хьакъехьа. Царех лархIа мегаргйолаш я Новогрозненски ТЭЦ-а гIишлой управлене, «Озексуат» яхача районни управлене, № 2 йолча пассажирски автобоахама, литейно - механически завода, «Трансмаш» яхача завода, кхыйола парторганизацеш.

Докладе ВЛКСМ горкома секретара нов. **Рубанова** ше къамаьл деш къамаьлаш даьча кхычар, дувцар комсомола, профсоюзни организацешта деш дола партийни кулгал тоаданза а партийно - паччахьалкхен тIахьожам эргабаьккха тоабелга вIаштIехьдаккханза а дарг ца хиларах.

Къаьстта белгалдаккха деза КПСС горкома пленумо къахьегамхой материальни хьал-торо дIахо айяра дешашта боккха, теркам тIабахийта хилар. Укх тIеххьарча цхьан-шин шера кIезига хIама даьдац город тоаяра, къахьегамхой культурно - бытовой хьалаш тоадара йохна шура, даьтта, баьца даараш коартолаш хилийтара. Из — города бахача наха гуш да. Цхьабакъда быт вIаштIехьйоаккхача, культура учрежденей балха юкъе, унахцIенлораеча, городе физкультуреи спорти йоаржаеча кхоачамбоацараш кхы а геттара дукха да, хIаьта царех лаьрххIа, самокритика а еш, дийцар доклада тIа, къамаьлаш даьча дукхачар. Белггала аьлча, Октябрьски райисполкома председатела нов. **Асхабалиева**, райсовета депутаташта харжархоша яьча замечанеехи накъазехи кIезиг-дукха къамаьл а даь, критика йир района «цхьайолча предприятей, «Грознефта» объединене кулгалхошта къахьегамхой культурно-бытовой хьалаш тоадара йолча ерригача торонех цар пайда эцаш ца хилар бахьан долаш.

Пленумо новкъостал дир тоъал йIаьхача хана партийни организацеш баь болх критически бовзара. ТIаийцача соцам тIа белгалдаьккха XV-ча городской партийни конференце решенеш йизза кхоачашъйиш хулийтаргйолаш дола гIулакхаш.

Пленума балхаца дакъа лаьцар КПСС обкома шоллагIча секретара нов. **Чахкиева**, республика Министрий Совета председатела нов. **Гайрбекова**, КПСС обкома секретара нов. **Дорохова**.

* * *

Организационни дош къоасталаьд. Партийно-паччахьалкхен тIахьожама Грозненски городской комитета члений декхарех мукъабалийтар нн. **Гриценко, Стрелков, Филипенко**, комитета состава юкъебихьаб КПСС горкома промышленно - транспортни отдела заведующи нов. **Кудрявцев**, партийно - паччахьалкхен тIахьожама Заводскойи Октябрьскии районий комитетий председателаш нн. **Давыденнои Черневичи.**

Сийлахь-йоккхача Котапен 20 шу дизарга

СОВЕТСКИЙ — ТУРПАЛА ТАЙПАН ЦIИ

Поляникера башха йоккха йоаца Старомонетни переулках. № 12 йолча Московски юкъерча школа - кирпишкех детта дуккхаза вIаштIара даь цIенош. Укхаза кизганна кIалха хьалтеха йоал цхьоалагIча гвардейски мино-торпедни авиационни полка денал долча штурмана капитана Михаил Советскена Советски Союза Турпал яха цIи ялара хьакъехьара грамота. Уллув сурт доал—флотски фуражка а туллаш, китель а ювхаш къона эпсар. Цун наькха тIа йоахк Ленина орден, Дошо Седкъа, кхоъ ЦIеча Байракха орден. Школе деша дагIача бераша гулдаьча документашеи сурташеи хьабувц летчика вахара никъ.

Бера хана дукха халонаш лайна саг ва Михаил Советский. Шийдаи нанеи дайзадац цунна. Диъ шу мара даланза вар из улица-новкъа юкхесса уллачара кора а ваь, Москверча бераш кхоабача цIеноех цхьанахьа дIавихьача хана. Укхаза цунах цIи тиллар — Михаил. ХIаьта тIехьагIа, кIаьнк ондаваьлча, шийдаь цIи лаьрхIа цо хьайийцар шийхиннача воспитателех цхьанне цIи — Александрович, хIаьта тайпан цIи — Советский. Сий долаш лелайир Михаила из тайпан цIи. Даьхен патриото яккха йоагIача тайпара сийлахьа яьккхар цо 27 шу мара йIаьх ца луш укх дунен тIа вахаш ше яьккха ха.

Гой фу дувц цунах хIанз малолитражни автомобилий Московски завода воккхагIа волча инженера Степан Гордеева. Из Советскеца цхьана ваьхав бераш кхоабача цIагIа, цунца цхьан школе а, хIаьта цул тIехьагIа рабфаке деша а ваьгIав из.

— Миша массазза а вар авиатор хила уйла йолаш. Рабфак чакхъяьккхачул тIехьагIа 1937-ча шера комсомола путевках из деша хьожавир Ейски лакхехьарча тIема-авиационни училище, дика кхета а кхеташ цигара дийша ваьлар из.

ТIом хьовча хана Балтике вар штурман Михаил Советский. Ленинграде юххе хиннача оборонительни тIемашка дакъа лоацаш хилар, тIемаш дир Даугавпилса (Двинска), Пскова, Кингисеппа районашка. Везткъазза ваха ца Iеш самолетаца моастагIчоа дов де ваха хилар Советский. ХIаьта вахачара хелла толам баьккха юха а вера из. Балтийски фордалла чудахийта моастагIчун итт кема да цун чота тIа.

Юхедиса долаш да 8000 тонн водоизмещени йола немецки транспорт йоха а яь фордалла чуяхийтара хьакъехьа Михаил Советске дийцар: «Самолетаца гIетта делаш дукха ха яьккхачул тIехьагIа гаьнна сигала сердалонах ходелар сона немецки кхо кема. Шоашца ха деш дола кема а долаш йоагIар ши транспорт. МоастагIчоа вIалла дага а доацаш тIанийсделар тхо цунна, ше вовзийташ йола ракеташ ухийтар тхона моастагIчо. Летчик со хьежорга тIанийсве эттар. Сихха кIезигагIа хулаш йоагIар тха самолетан моастагIчун кеманеи юкъера юкъ. МоастагIчоа тоха езаш йола ха хьаэттар, цхьабакъда, цига сона чIоагIа новкъа а долаш гучадаьлар айса яь расчет нийса ца хилар. ТIаккха аз цхьаькха го баккха аьлар летчикага. Шин кеман палубашта тIагIолла Iалаьмате говза тIехкхессар самолет Юрий Бунимовича.

ТIаккха юха а атака яь тIахьийдар тха машин. ХIанз-м со чIоагIа тийша вар айса расчет нийса яь хиларах. Цхьабакъда, гIулакх тхона аьттув боацача оагIорахьа нийселар. Геттара чIоагIа дов доладир тхона моастагIчо. Листта деттача пхорчашта юкъе гIолла чакхлелхар машин. Гаргга тIанийсденнача хана тхоашкара тIема мухь чухийцар аз. Бомбаш геттара нийса кхийтар. Экхийта транспорт хила чудахар».

1944-ча шера 22-ча январе СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указах Советски Союза Турпал яха сийлен цIи елар капитана Михаил Александрович Советскена. Штурман тIехдаьнна денал, майрал, турпалал долаш хилар белгал а доаккхаш даькъа командиро наградной листа тIа дIаяздаьд доха а деш цо Балтийски фордалла чуахийта моастагIчун кемаш: «1941-ча шера 14-ча июле. Балтийски фордала хо а денна, бомбаш теха хIалакдир фордa кIал гIолла лела моастагIчун кема. 1943-ча шера 25-ча июле. Торпедаца доха а даь чудахитар 6 эзар тонн водоизмещени йола моастагIчун транспорт. 1943-ча шера 2-ча сентябре. Торпедаца доха а даь чудахийтар 4 эзар тонн водоизмещени йола транспорт. 1943-ча шера 3-ча сентябре. Крейсерски полет йолча хана Балтийски форда централъни даькъе доха а даь чудахийтар 8 эзар тонн водоизмещени йолаш дола моастагIчун кема, 1943-ча шера 26-ча сентябре. Доха а даь чудахийтар 8 эзар тонн водоизмещени йола транспорт. 1943-ча шера 30-ча сентябре. Доха а даь чудахийтар. 10 эзар тонн водоизмещени йола моастагIчун танкер».

ТIема задани кхоачашъе вахача хана 1944-ча шера 22-ча июле вийра гварде капитан Михаил Советский. Советски Союза Турпал яха цIи цунна ялара хьакъехьара грамота даиман а лелае аьнна дIаеннай из деша ваьгIача № 12 йолча московски школага.

ЧIоагIа дог гIоздаьнна письмо дайтад школьникашка ленинградски писатела Григорий Мирошниченко. Даьй-мехка тIом лаьттача шерашка из гIулакх деш хиннав моастагIчуница тIемаш деш хиннача Краснознаменни Балтийски флоте.

«Из сона дукха везаш а, денал долаш а, майра а вола са новкъост вар, — яхаш язду Мирошниченкос Михаил Советскех. — Шийда а нана а довзаш вацар из, цхьабакъда, цунна йовзар йоккха нана, вайна дукха еза нана — ше кхеваь, шийна турпала майрал, тIема говзал еннa Советски Даьхе. Кхеравалар фуд ца ховш, вахар дукха дезаш вай ираз бахьанце шийвахар дIаденна бокъонца вола советски саг вар из».

Игорь ТВЕРСКОЙ.
АПН корреспондент.

КОНТОРА РЕНТАБЕЛЬНИ ХИЛИЙТАРА

Дукха ха йоацаш «Малгобекнефта» НПУ № 1 йолча бурув деттача контора коллектива экономически хьоккхамаш лоха дар. 1963 шу паччахьалкхенна пхи эзар сом зе а деш чакхдаьккхар цо. Цун керттера бахьан дар экономически болх во вIаштIехьбаьккха хилар. Оперативни учет яцар, буровойшкеи цехашкеи тIахьожам ца хилар бахьан долаш, планал совгIа йоайора материалаш, алапий, ца даьр даьд яхаш яздеш моттигаш нийслора. Ишта дIахо болх дIабахьа йиш йолаш дацар. Производствана управлени яра кердача, прогрессивни формашка дала дезаш хилар. Бурув тохарга дIабодача маьха хIара денна учет лелае йолаелар. Из болх дIаболабир 1964-ча шера август бетта. цу гIулакхо производствана дика пайда бир. ДIададача шера арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, планах лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна хинна пайда 130 эзар сом да.

Бурув тохарга дIабодача маьха хIара денна учет а лелаеш, технико-экономически хьоккхамаш лакхдара дукха балхаш де дийзар. Гучаяьхар чура резерваш, учет лелаечареи оборудовани дIаоттаяь лоаттаечареи кхоачамбоацараш. Бурув деттача мастераша буровойшка нормал тIех материалаш лелаергйоацаш гIулакх дир. Буровойшта ремонташ яьчул тIехьагIа оатхалаш складашка юха яхьий хьожаш учет лелайора, цу гIулакха бехктокхаме вар бурув деттара мастер, хIаьта бурув техa а даьнна сооруженеш вIаха а вашагIа яххалца йолча хана цу гIулакха бехктокхаме ва вышкомонтажни цеха начальник.

Ишта болх вIаштIехьбаккхарах демонтаж еча хана контора хулаш хинна зе дикка кIезиглелар. Тха плановни производственно - технически отделаша керда нормаш кийчйир скважинаш хьалъеча йоаеча материалашта, хIанз цу нормашка хьежжа мара дIахецац скважинаш хьалъеча эша материалаш, цу гIулакхо а боккха пайда баьб. Шоай болх дика ха а ховш хьинаре къахьег вышкомонтажни цеха прорабаша Ю. М. Худенкос, В. Н. Лущенкос, кхычар.

Тракторашa, автомашинашa, автобусашa беча балха учет лелаяра хьожабаь нах ба, цу гIулакхо вIаштIехьдалийтац даь доацар даьд яхаш увттаде. Электроэнергена учет лелаю электрика В. И. Кузьмичева, Бутт бовча хана цо ЭМЦ болхлошца цхьана электросчетчиккий хьокхамашка хьежжа расчеташ ю. Хьалха цхьаккха учет а йоацаш дIалора ведраш, белаш, херхаш, догараш, иштта кхыйола инструменташ. ХIанз цар метта еха инструмент хьачу ца елча дIалац уж. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар дIадахача шера 1963-ча шера кходаьчул дукхагIа 2 эзар совгIа сом ахча кходе.

Шийнормах мара дIаахийтац горюче-смазочни материалаш. Уж ерригa мероприятеш йийцай тха коллектива собранешка. Цига болхлошеи инженерно-технически болхлошеи боккха мах бола предложенеш елар чурча резерваех бизза пайда эцара, бурув тохача дIабода мах лохбара.

Бурув тохарга дIабодача маьха хIара бетта учет лелаяра метод балха юкъехьоча хана дукха нах бар цу гIулакха раьза боацаш. Царна юкъе бар бурув деттарий мастераш. Учет лелаяр счетни болхлой гIулакх да, йоахар цар. ХIаьта а из метод балха юкъейихьача денз къаьстта дика учет а лелаеш, паччахьалкхенна средстваш кхоара дика къахьегаш ба мастераш нн. Атарщиков, Сальников, Левшин, Остапенко, Хамурзиев, иштта кхыбараш.

ХIара буровой йолча да хьокхамий доска, хIара денна учет а еш, цига гучадувла хьоккхамаш дIаязду цу доска тIа. Тха конторе укх деношка хиннача технико-экономически совете дакъа лоацаш хиннараша лаьрхIар скважинаш хьалъеча а хIара денна учет лелаергйолаш болх вIаштIехьбаккха. Кастта из метод балха юкъехьоргъя скважинаш хьалъеча.

Учет лелаяро вIаштIехдоалийт дийнахьи буси кхоачашдаьр фуд ха. Цар итогаш йича торо хул балха юкъе нийсденна кхоачамбоацараш гучадаха, цу гIулакха бехке вар малав ха, сихха дIадоах балха юкъе нийсденна кхоачамбоацараш.

ХIара болхлочоа гуш хул ше хьадаьр. Оперативни тIахьожам лелабаро вIаштIехьдалийтац ца даьр даьд яхаш увттаде, нагахьа санна уж санна моттигаш нийсъелча а сиха гучайоал уж. ХIара денна учет лелае йолаелча денз тха контора ритмични болх беш я.

Тха № 1 йолча конторе хинна хувцамаш духхьала учети тIахьожами лелабарах хинна а ца Iеш, скважинай технически боарам эргабаккхарах а хиннад.

ХIара денна учет лелаяра болх дика вIаштIехьбаккхара лизза дакъа лоац бурув деттача контора директора, «Малгобекнефта» НПУ экономически служба болхлоша, контора технико-экономически совето, цу юкъе болх бухгалтераш, плановикаш - экономисташ, болхлой-новатораш, производства балха тIа хьалха латтараш.

Производства экономика лакхъяра дуккхача болхлоша экономисташа хьинаре къахьегарах даьха толамаш дика да. Март бетта бурув тохара план 17-ча дийнахьа кхоачашъяьй. Дика къахьегаш я А. Я. Сальникова кулгалду бурув деттарий бригада. Бетта планах ялх бIаь метр бурув тоха дезача, техар да бархI бIаь метр бурув. 18-ча мартага кхачалехьа бригадо паччахьалкхенна кходаь ахча 99 эзар сом совгIа да. Ишта дика къахьегаш я нн. Цогоева, Остапенкос кулгалду бригадаш. Цар укх шера паччахьалкхенна баь пайда 450 эзар гаргга сом да.

Контора партийни организаце дукха къахьег технико-экономически совета болх тоабара, тха контора экономически вахаре лоархIамегIа дола гIулакх да из. «Грознефта» объединене коллективо могаяьй бурув деттара балхашта учет лелаяра опыт, бурув деттача кхыча организацешта тIадожадаьд из опыт балха юкъеяхьар.

М. ЯНДИЕВ,
«Малгобекнефта» НПУ № 1 йолча бурув деттача контора керттера бухгалтер.

Хьалха латт тха установка

Семилетка тIеххьарча шера план 5-ча декабре кхоачаш а еш лакха дикал йолаш парафин арахеца лерхI тха установка коллективо. Парафинага дIадодар юкъера лаьрхIача 25 сом лохдергда установка болхлоша.

Хьалхара квартал чакхъяьннай. Даьха къахьегама толамаш лакха да. Валови продукци арахецара квартала план 17-ча марта кхоачашъяьй оаха.

Мишта вIаштIехьдоал тха уж лакха къахьегама толамаш даха? Керттердар да машиндаьтта дIакъоастадара процесс эргаяккхар, мехкдаьтта продукташ цIенъяь хьакъоастаерг йолаш болх вIаштIехьбаккхар, цхьан боарамах установкага болх байтар. Боккха пайда баьб балха юкъе кхийхьача рационализаторски предложенеша, производствана яьча автоматизаце.

Тха установке дукха болхлой ба ди тIехьа шоай хьинар совдоахаш. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи яьккхай дукхагIчар. Царна юкъе ва СССР-а Лакхехьарча Совета депутат оператор Волошин Алексей, городской Совета депутат Татаев Хаваша6, воккхагIбола оператораш Д. Горьковой, А. Шевякин, В. Худенко, операторaш Н. Низовский, А. Турченко, слесараш П. Озеров, Л. Борзов, кхыбараш.

ХIана тха коллективо къовсам лоаттабу комплексни экономически эффективность бахьан долаш, кIезигду парафинаца увш дола машиндаьтта. ДикагIа да Волгодонски комбината дIадохьийта парафин. Цу гIулакхо торо хулийтаргья комбината коллективага шера паччахьалкхенна цхьа миллион сом пайда бе.

Валови продукци арахецара биъ бетта план 15-ча апреле кхоачашъе лерхI оаха. ХIанз къахьегама темпаш кхы тIа а лакхъеш къахьегаш я тха коллектив.

А. ГОНЧАРЕНКО.
Грозненски нефтемасл озавода № 40 йолча установка воккхагIвола инженер.

ДУККХАЧА НАХА ДОВЗА АДРЕС

Ерригсоюзни Торгови палата — советски арахьара торговли дегIайоалаяра боккхача лоархIамера общественни организаци. Шоай лоIаме юкъебаьхкача членех хьахиннай Палата, дукха оагIонаш йолаш ба цун болх. Цо бувзамаш тувс доазол арахьарча торгови организацешца, фирмашца, контакташ лелаю лоадама хIама ца эшаш дунен тIарча дерригача мехкашкарча хIама леладеш болча наьха гIозаращца.

Палата вIашагIъехк выставкаш, дакъа лоац дунен халкъашта юкъерча ярмаркашка, кхоачашду рекламни балхаш, цо регистраци ю товарни знакашта, экспертиза ю товараши оборудованни дика-во миштай хьожаш.

Лохехьа вай кепа тох АПН корреспондента Торгови палатера еш йолча репортажа.

Москва, Куйбышева улица, цIа 6. Из адрес дика довзаш да почтальонашта. ХIара денна дерригача дунен тIара корреспонденцеш ух укхаза: телеграммаш, письмош, бандеролаш, мухь тIаболаш йола вагонаш а кхыметтел бIарчча эшелонаш а хьакхачара хьакъехьа деш дола хоамаш.

Колоннаш а йолаш долча кIайча кхерах даьча цIеношка, города центре, Кремлера гаьна йоаццаш «яха хайнай» Палата. Из иштта аьттув болча уллаш хилар чIоагIа дика да хьаьшашта — Палата хьалаха атта да.

Укхаза даиман хьахозаш ба кхыча паччахьалкхенашка бахача наьха мотт. Кхыча мехкашкара баькха хьаьший дукха хиннаб укхаза декабре, кхы а дукхагIа хиннаб уж январеи февралеи. Кийчо еш латт «Химе промышленносте, гIишлош хьалъеча, юрта боахаме» яхача Дунен халкъашта юкъерча выставкана.

— Из выставка 1965-ча шера гурахьа Москве хургья, — аьлар сога СССР-ерча кхыча мехкий выставкай Управлене начальника заместитель волча Евгений Васильевич Яковлева. — Цу выставке дакъа лаца шоаш раьза хилара хьакъехьа хоам баьб доазол арахьарча пхи бIаь совгIа фирмо.

Йоккхий планаш я Торгови палата 1965-ча шера. Итташ выставкашка дакъа лоацилга, тайп-тайпарча мехкашкарча хIама леладеш болча нахаца бIаьш пайданера вIашагIкхетар.

Халла мара вIаштIехьдаланзар са Рудольф Кликсага, — Торгови палата керттерча художникага се «тIаэцийта».

— Цхьаккха сахьат мукъа доацаш, чIоагIа сагота ба хIанз са болх, — йоах Кликса. ЧIоагIъе йоленнай проекташ, кийчъеш я тайп-тайпара выставкаш, къамаьлаш де а къувса а деза художникашца, внешнеторгови организацей вилкалашца, архитектораша.

Май бетта Тегеране хьаелл советски выставка, цул тIехьагIа дакъа лаца деза советски машиностроенена карагIдаьннараш дIахьокхаш хургйолча парижски ярмарке. Кхетадеш да тIалатта гIулакхаш дукха хилар. Цул совнагIа, дакъа лаца деза шоашта карагIдаьннараш СССР-е хьахьокха раьза хинна доазол дехьара хьаьший тIаэцача а. БIаьсти юха а Москве хьаелла лерхIаш я английски фирмаша арахецаш йолча контрольно-измерительнии лабораторнии приборий выставка. ХIаьта 1966-ча шера е лерхIаш я къаман йоккха Британски торгово-промышленни выставка. СССР-о а шийаргIанна дакъа лоапаргда Великобритане еш йолча выставкашка.

Изобретенешта патенташ телача Управлене чувахар со. Торгови палато хIанз дунен шовзткъе итт мехкара патенташ тел советски изобретенешта, хIаьта кхыча мехкашкарча изобретенешта СССР-е а тел. Палата чIоагIа раьза а йолаш шоашта гIулакхаш дайт доазол дехьарча дуккхача фирмаша, эггара хьалхарча аргIанна цо деча новкъостала тIакхувш яраш советски внешнеторгови организацешца операцеш лелаеш йола фирмаш я. Царех я, масала, эггара йоккхагIа йола «Монтекатини» яха итальянски химически концерн, малхбузенгермански «Металлгезельшафт», иштта кхыяраш.

— Советски предприятешеи фирмашеи шоай продукцена доазол дехьа реклама мишта ю а доазол дехьара технически кердадараш царна довза мишта тарлу а харца хьаштдолаш хургва хьо? — хаттар юха ду сога Управлене начальника заместитела Е. В. Яковлева.

— Масала, — йоах цо, — предприяте хьаьй хьона керда станок, прибор, машин. Эца шоашта а аьнна, из доазол дехьа йохкилга — из советски экспортни объединеней гIулакх да.

Цхьабакъда, техника выставке дIахьокха, из наха дIайовзийта — из де массазза а кийча я Палата. Цу гIулакха Палато шерра-шера моттигерча организацешка а юкъарчал доацаш предприятешка а запросаш ю: «Цу е вох мехка хулача выставке фу дIахьокха йиш хургья шуга?» — аьле.

Нийсса кхыча тайпара а хул. Цхьан тайпарча советски предприятей, Iилма-тохкама институтий, гIишлош еча организацей группана лов паччахьалкхений, фирмай промышленноста хьаьдача цхьан даькъе тIеххьара карагIдаьнна хIамаш довза. Цу мехкашца, фирмашца барта а яхе. Советски Союзе выставкаш вIаштIехьйоах Ерригсоюзни Торгови палато. Цу выставкашка боагIа специалисташ, заводий вилкалаш, хозяйственникаш. Каст-каста нийслуш да эшаш йола оборудовани, товараш доазол дехьара эцилга цигга вIаштIехьдоаккхилга а.

Ерригсоюзни Торгови палатах шоай дика доттагI а гIонча а лерхI советски промышленностеи торговлеи болхлоша. ТIа-тIа дукхагIа хул цун доазол арахьара доттагIий а. Цудухьа да укх вай деношка селла чIоагIа довзаш а хьаштдолаш а ер адрес: Москва, Куйбышева улица, цIа 6.

Александр КОНСТАНТИНОВ.
(АПН).

ДЕРРИГА БАЛХАШ ЦХЬАТАРРА ДЕ

1200 гектара тIа тайп-тайпара юртбоахама культураш дIае езаш ба укх бIаьсти Наурски района Ленина цIерахча колхоза цхьоалагIча бригада механизатораш. Дукха балхаш даьд хIаналехьа а. Кхаь дийнахьа баьлар уж дерригача лаьттан тIа тIоадал дIакъайла. Ленина ялхворхI агрегат хулар из болх беш. Сменни нормаш тIехкхоачашъеш къахьийгар хIара трактористо. Цул совгIа 500 гектар лаьтта культиваци яьй укхаза.

Агротехнически дикагIча хана дIае йолайир бригаде хьалха юв юртбоахама культураш. ДIайийна яьннай горох, горох эяь кен, хохаш, кабуц, кхыяраш.

ЦхьоалагIча апреле дIае йолайир бригаде коартолаш. 40 гектар тIа дIаювргья уж. Болх беш цхьа агрегат мара еце а дIайийна йоалаш латт коартолаш. Йоккха опыт йолаш волча трактористо Страхов Максима дийнахьа 2,5 гектара тIа мара дIаеца евача 3,5-4 гектара тIа дIаюв.

80 гектар сомий беш я бригала доалахьа, царех 16 гектар сом луш я. Укх шера цу 16 гектарах хIаране тIара 40—45 центнер сом чуба лерхI беш лелаераша. Из царна кхоачашдуларг долаш да.

Цхьабакъда, деррига а балхаш лелац бригаде ишта дика, нагахьа санна геттара сиха дIа ца доахе боахама доккха зе дергдолаш кхоачамбоацараш да укхаза. Ховш да лерттIа доал а деш лелаеча комсаша чIоагIа пайда дулга. Ихиина тоня комсаш яха йиш я хIара гектара тIара. ЦIена пайда дIалаьрхIача гектара тIара яьхача комсех хьахул эзар сом совгIа ахча. Ленина цIерахча колхоза Рустамов Рустама кулгалдеча цхьоалагIча бригаде 207 гектар комсаш я. Царна доаггIача бесса гIулакх лоаттадойя укх шера ши бIаь эзар сом пайда баргба бригадана духхьал комсаш лелаярах.

Бакъда, нов. Рустамов-м лоархIавац шоай комсаш дика хургьи ала. Ховш да из шек хIанав. Ши бIаьи ворхI гектарах хIанзалца бокхъонца хьайийла. яц 50—55 гектара тIара комсаш мара. Ха хьежац, дисаь деноп геттара кIезига да, махулла дукхагIа пайда эца беза царех, хIана аьлча, кастта чIонак тохаргья комсашта. Цудухьа дукхагIа болхлой дIаоттабе беза уж хьаяста, аьшксаьргех хьалъехка. Дукхача моттигашка геттара нийлха я комсаш, бакъда е бригаде а е колхоза правлене а хьоадеш дац эшача дIатIа а йогIаш уж листаелга. Цудухьа кхерам болаш да соахка санна укх шера а комсаш во хилар.

Юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара лоархIаме да хиш дехкалга. Бакъда, Ленина цIерахча колхозе-м кхыметтел цхьан гектара тIа хий дилладац бIаьсти яьлча дена, 2000 гаргга гектара тIа хий дилла дезаше.

— Хиш дехка хIана доладаьдац оаш? — хаьттача колхоза председатела П. Д. Лопатинен керттерча агрономома Г. Б. Юзбашянеи оал:

— 190 километр хула сангараш хIанз а цIенъяь даьннадац тхо. Нагахьа санна хийцца хий Iо а гIоргдолаш уж цIенъеш хилча цхьан бетта бIаь совгIа саг дIаоттаве веза цига болх бе. Оаха мичча боалабергба ужжал нах, кхыдола балхаш юкъагIдита йиш яц тха.

Сангарашка хьежача гучадоал бакъдар. ХIанз укх сахьате цIенъе езар яц ах километр хиллал сангар мара, вож сангараш цхьаццанахьара мара тоае езац. Ткъаьх саго кхаьдиъ дийнахьа болх бича чакхдаргдола гIулакх да из. Бакъда, цIенъеча сангара чу хий чуденад ханахьа дIа ца къовларах, из бахьан долаш цIенъе гIортарах хIама хургдолаш дац. Из гIулакх ишта тасса дита децаре хIанале а 250—300 гектар гурахьа дийнача ялаташта цогIан хьисапе хий тоха йиш яр колхозе. Боахаме йолаш я цу тайпара установкаш.

Ам. ПЛИЕВ, тха собкорр.

ЯЛАТАШ ХЬУВКЪАДЕРГДА

Укх шера бIаьстан юххье дедезача балхий хьалхара аргIа чакхъяьккхай Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза болхлоша. Лоацпача хана 2100 гектар хулача зяба тIа тIоадал дIакъайлай. Макхаш дахарца цхьана хьажкIаши шекара свеклаи дIаювргйолча кхаьшта культиваци еш латт. Из лоархIамера болх хIанале 750 гектара тIа баьб. Культиваци цкъа яь ца Iеш хьажкIаши шекара свеклаи дIае йолаялалехьа кхы а ергья. Цу гIулакхо торо хулийтаргья оасар цIендаь дIадаккха.

МалагIча боараме тессача бакъахьа я. малагIча культурашта малагIа удобренеш дикагIа я. кхы а дукхача агротехника дешаех дийцар механизатораша, звеньевойша агрохимлешара курсашка. Шоаш Iомадаьр толамца юкъекхухь цар балха.

ЧIоагIа лоархIаме я тха совхозе органо-минеральни удобренеш. Бокъонца ширдаьнна кхо мара дилладац хьажкIаштеи шекара свекланеи лаьрхIа.

Укх шера Iай вай республика кхашка кIезига дилладар лоа. Гурахьа дIадийна ялаташ воча хьале хиннад. Цудухьа хIанз цар эггара чIоагIагIа дегI дахьача хана лоархIаме да царна минеральни подкормка яр. Из хIанзале 1000 гектара тIа яьй. Цул совгIа, дIаяхача гурахьа 1400 гектара тIа тессаяр аммиачни селитра. Удобренеш лаьттанца дикагIа дIаувргйолаш, ялатий овлашка фо дикагIа IотIагIоргдолаш гурахьа дIадийнача ялаташта макхаш доахаш латт тха совхозе. ДукхагIйола майда макха баькхха яьннай.

Дукха ха йоаянзар совхоза механизатораша лакхача боарам тIа бIаьстан хьалхара ялаташ дIадувш а 10—12 дийнахьа 602 гектара тIа горох, кен, кхыяраш дIайийра.

Лакхе белгалдаьха балхаш дезача доккха дакъа лаьцар совхоза дикагIболча хьажкIаш лелаераша, механизатораша Матаев Берса, Бексултанов Мусас, Захаев Лаьчас, кхы дукхахачар а. ХIанз хьажкIаши шекара свеклаи дIаера кийчо еш ба тха совхоза механизатораш. ХьатIадоагIаш латтача дезача ЦIейна дика къахьегама совгIаташ кийчде лаьрхIа ба уж.

И. БАКРИЕВ,
ВЛКСМ совхоза комитета секретара заместитель.

ГУЙРАН ЯЛАТАШТА—ЛЕРТТIА ГIУЛАКХ

СССР юрта боахама министерство хьежай мехкарча колхозашкеи совхозашкеи гурахьа дIадийна ялаташ малагIча хьала тIа да дувцаш йолча даннешка. Iа даккхара хьалаш малагIаш да а хайна, дIайийнача хIамашта гIулакх дара цо чакхъяха могаю укх статья тIа ювцаш йола массехк тайпа мероприятеш.

Гуйран культурай хьувкъам лакхбергболча керттерча хьалех цаI да бIаьстан юхье царна гIулакх дара мероприятеш чакхъяхар. Царех эггара лоархIамегIа яраш — подкормка яри макха баккхари.

БIаьсти яьннача юххье, лаьттанца йIовхал кIезига йолча хана цунцара микробиологически процессаш геттара кIезига дегIаух. Гурахьа дувча кIинеи рожаи хаьлгашта вIалла тоъаш хилац азотисти кхача, къаьстта а уж дIадувча хана удобренеш кIезига тайсача кхашка. Минеральнии азотнии удобренеш яхкаро йиш хулийт бIаьстан юххье хаьлгашка ена моцал дIаяккха, цо сихха лорд а хецийт, дегI а дайт гуйран ялаташка.

Профессора П. Г. Найдина вIашагIтехача, Ерригсоюзни удобренейи агролаьтталеладарей Iилматоххама института опытни географически сета даннеех, гуйран ялатий хIара гектара тIа 60 — 100 килограмм йолаш аммиачни селитр тесача ялата хьувкъам лакхлу дерново-подзолистии хьунагIарча тайшачеи лаьтташка хIара гектара тIа 3,3 — 4,5 центнер, цкъаза 6 — 7 центнер а; Iаьржача лаьтташка — 2,5 центнерагара 5 центнерага кхаччалпа. Дерново-подзолистии хьунагIарча тайшачеи лаьтташка подкормка еча хана хIара гектара тIа техача азота 1 килограммана лоархIаш 10 — 15 килограммал кIезигагIа доацаш ялат доал, хIаьта цкъаза 20 килограммал совгIа а доал. Iаьржача лаьтташка тессача азота 1 килограммана юкъера лаьрхIача совнагIа тIакхета ялат 7 — 8 килограмм хул, хIаьта дукхача хьале 10 — 15 килограмм а хул.

Подкормках пайда балга дукхагIча даькъе дIайийнача хIамашкарча лаьттанца кхоачамболлаш тIоадал хиларахи тийша да. Укх шерарча хаьддача хьалашка, СССР юрта боахама Министерства беча хоамах, гуйран ялаташта бIаьстан юхье яьча подкормках селлара боккха пайда бала йиш яц Нижни Поволжья, Ростовски областа, Ставропольски края, Николаевскии Харьковскии областий дукхача районашка. Укхазарча удобренеех пайда эца мегаргба бIаьстан юхье культураш дIаювргйолча лаьтта товсарца. Мехка ерригача вокх районашка гурахьа дийнача ялаташкарча хьалои лаьттанцарча тIоадала боарамои тешам лу подкормках тоъал лакха эффект хургхилара.

Яьча опыташеи даьхача земашеи хьахьокх, дика Iангара даьннача гуйран ялаташта азотаца подкормка йича хьувкъам эггара дикагIа лакхлуш хилар. Цудухьа эггара хьалхарча аргIанна удобренеш товса еза гуйран ялаташ листеи цхьатарреи тIадаьннача участкашна, хаьлгаша удобренеех пайда биззагIа эцеи хьувкъамаш лакхагIа далеи йиш хургйолча моттигашка. Подкормка ярах тоадулургдац ялаташ нийлхеи оасарах хьалдикъаи долча. Азотаца подкормка йича къаьстта а дика хул парах йоаца культураш тIахиннача лаьтташка дIадийна гуйран ялаташ. Фу кхедеча участкаш тIа товсанза ярьяц бIаьстан юхье удобренеш.

Нагахьа санна боахаме гурахьа дIадийна гуйран ялатий массехк тайпеи сорти дале, тIаккха эггара хьалхарча аргIанна удобренеш тоха еза кIина, хIаьта цул тIехьагIа рожаи муккаи. Азотаца яь подкормка къаьстта а пайдана я «безостая-1» яха кIа санна долча лакха хьувкъамаш луш долча Iо ца дужача сорташта.

Массаза а дерново - подзолистии хьун юкъерча тайшачеи лаьтташка дIадийнача гуйран ялаташта бIаьстан юхье подкормка еча хана товсача удобреней боарам хIара гектара лоархIаш аммиачни селитра 70 — 80 килограмм я. ДIайийна хIамаш дикагIа хьувкъаш долча лаьтташка из боарам кIезигбе мегаргба 50 — 60 килограммага кхаччалца. Иззал тасса еза из Iаьржача лаьтташка а.

Аммиачни селитрал совнагIа, гуйран ялаташта подкормка яра пайда эца мегаргба сульфат аммонех, цхьабакъда, азот цунца кIезигагIа хилар бахьан долаш дIатоссаш йолча цун боарамаш аммиачни селитрачул 1,6-зза лакхагIа хила деза.

БIаьсти ма яьллинге а е еза гурахьа дийнача ялаташта бIаьстан юхье ещ йола подкормка. Уж балхаш дара дикагIа дола хьалаш нийслу дукхагIа дола доа тIера дIа а даьнна, цхьабакъда, Iуйрийнарча сахьаташка лаьтта тIагIоллара гIорадеш йолча ханаца. Цу хана гуйран ялаташта подкормка яра шерра пайда эца мегаргба «СТН-2,8» яха сеялкаш юкъе йолча тракторни агрегатех а сеяца гIор лоацаеннача кхай тIа гIолла атта дIайохалуча кхыча машинех а.

ДукхагIа долча боахамашка гуйран ялаташта удобренеш тохара керттерча даькъе пайда эцаш самолеташ хул. Из болх 12 — 15 тракторни агрегато бер миссел болх бергба цхьан самолето Ерригсоюзни удобренейи агролаьтталеладарей института Новосельски опытно - производственни боахама (Калужски область) опыто яхачох. Самолетий балха овсарле лакхъяра бокхкача лоархIаме да моллагIча оагIорахьара а моллагIча погодах а самолет гIаттеи Iохаи торо хургйолаш самолет Iохувша майда харжа хар.

ЧIоагIа лоархIаме да, самолеташ тIа тукаш тIайотташ ха кIезигагIа йоаяр. ВИУА боахамашка укх тайпара вIаштIехьбоаккх из болх. ХьалххагIе а автомашинаш тIа а даьха латтача доккха доацача галешка чуйохк лайса аммиачни селитр. Машина тIа болхлой хул. ХIа аьнна, самолет Iоховшшехьа а, удобренеех етта йола машина склада юхера дIайода, хIаьта цхьа минут, е цул кIезигагIа а ха ялалехьа самолет йотта йолаю. Из беррига болх беш шин-кхаь минутал дукхагIа ха йовц. ХIа аьнна, самолет гIаттащехьа а, машина складе юхайоагIа кхы а кийчъяь латта удобренеш яхьа. Самолет Iохувшача майдан тIа латташ хила деза массаза а авиационни доагори оатхалашта хьекха даьтташи. Из а ишта лоархIам болаш да зехьа ха ца йойтара.

ЧIоагIа лоархIаме да подкормка еча хана самолетий маршруташ нийса оттаяр, цу балха мел эша сигнальщикаш кийчбар, царна дика инструктаж яр. Агрономий декхар да хIара денна удобренеш оттадаьча боарамашка хьежжа товсий, ца товсаш йиса е шозза тайса моттигаш йий хьежар.

Подкормка еча хана болх сиха бе безнага а ховш, самолета тIара тессаш йола удобренеш эггара хьалхарча аргIанна доккхагIа долча кхашка товса еза. ХIаьта Iаьржа доацача лаьтташкарча колхозашкеи совхозашкеи геттара дукха нийслуш йолча къаьст-къаьстача кагийча участкаех лаьца аьлча, цига гIойленагIа я лаьттан тIарча техникаца е кхыметтел кулгашца а подкормка яр.

Азотии подкормкал совнагIа, юкъейоалае мегаргья фосфорни яр — гранулированни суперфосфат. Из тосс ялат дIадувча дискови сеялкашца 7—10 сантиметр кIоарга. Тоссача суперфосфата боарам — гектара 1,5 — 2 центнер. ВИУА даннеех юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара боала гуйран ялатий хьувкъам лакхлу 2,5 — 3 центнер гаргга. Болх йисте ма баьллинге а сеялкачу йиса суперфосфат цIенъяь дIаяккха еза оатхалаш цунга ца яийтар духьа.

Калийни удобренешца гуйран ялаташта яьча подкормках, массаза а, кIезига пайда боал, цудухьа цу спосоБах уж тессилга могадеш а дац.

Удобренешта меттел гуйран ялаташта техача чIоаггIа пайдана хургья йокъаенначул тIехьагIа теха котамо яь цIено (гектара тIа 3 — 6 центнер), ширдаьнна оаталенна кхо (гектара тIа 3 — 5 тонн), кхыяраш. Уж тесс известковани еча центробежни разбрасывателийи кхотессаргийи новкъосталца.

Подкормках пайда баргбола лоархIамера гIулакх да цунна тIеххьа гуйран ялаташта макхаш дахар. Из болх бе мегаргба подкормка яиза йолча хана а. БIаьстан юхье макхаш дахарах совнагIа тIаккхета гуйран ялатий хьувкъам юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 1 — 2 центнерал кIезигагIа боацаш ба, хIаьта дукха оасар долча кхашка цкъаза 3—4 центнер а хул. Макхаш дахаро кхашка лоацаденна лаьттан кховра дохаду, лаьттанцара тIоадал хьал ца гIаттийташ бола цамцадаьккхача лаьттан тIоа оттабу. Хьатийда хаьлгаш кхай тIара дIадахарои аэраци тоаярои новкъостал ду ялаташа лорд дикагIа хецара, макхах хьаяьннача мукхо гуйран кIина деш дола айп кIезигагIа хулийт.

Макхаш доахача керттердар — шоай ханнахьа уж дахар. Уж даха деза тIагIоллара лаьттан тIоа тIа ца летача а из гIаьхкба ловсара бахача а хана. Пайдана бац ха тинначул тIехьагIа тIагIоллара лаьттан тIоа сов бокъобенначе из ийттIачеи хана баьккха макха: тIаккха хаьлгаш теда а тедаш, ялаташ нийлха хул, хIаьта из бахьан долаш хьувкъам а лоха хул. Макхаш дахара эггара дикагIа йола ханаш кхаь-диъ денал дукхагIа яьхлуш хилац цIаккха а. Уж дикагIа йолча ханашка чакхдахар духьа еррига мел эша техника хьалххагIе а кийчъе еза.

МугIарчашта пхорагIа е зула нийслургдолаш доах гуйран ялаташта макхаш. Кхашкара оахам теIа а ялаташа дика лорд хийца а хилча, деза макхаш шозза доах, хIаьта кIаьдагIча гIум увчеи кIезиг-дукха лоабат увчеи лаьтташка — дайга макхаш цкъа доах. Эсалча, лорд хецанза долча гуйран ялаташта цкъа дайго макхаш дахар е ратационни целаш токхадар гIойленагIа да. Цул тIехьагIа, ялато дегI хийцача хана, цаI е шиъ кIира даьннача гIолла, цIаькха макха баккха беза. Цу тайпара шозза ю обработка къаьстта пайдана я оасар дукха даьннача кхашка.

Дискови сеялкашца суперфосфат тоссача хана макха баккха хьашт дац, хIана аьлча дискаша тоъал цамцадоаккх лаьтта.

Гуйран ялаташ тIадала дола ца деннача кхашка макхаш дахац. Царна меттел укхаза яйга катокаш токхаю, хIаьта цар Iалашду лордаш хецаш дола шодамаш оахама IотIатоIаделга, новкъостал ду хаьлгий овлаш дикагIа чIоагIдара. Катокаш токхаю хIа аьнна оахам хьатIалетаргдоацаш ловсара доддашехьа а, хIаьта кхо-диъ ди далалехьа баь бала безаш а ба из болх.

Гуйран ялаташта гIулакх дар — агрономашкахьара чIоагIа терко эшаш болх ба. Тайп-тайпарча кхашкара гуйран ялаташ малагIча хьала тIа да а хьожаш, хьалххагIе а оттае еза макхаш дахара план, къаьст-къаьсттача участкашка оахам ловсара дахарга хьежа веза массаза а, болх мишта бу хьежа веза, макхаш дахареи бIаьстан юхье удобренеш товсареи балхаш тIехьа-хьалха вIаши нийсдеш де деза.

Подкормка яри макхаш дахари — гуйран ялатий хьувкхам лакхбергбола боккха кхоачам. Цунах биззза пайда эца беза укх шера цу агротехнически приемех йоккха эффект хила тарлуш йолча районий ерригача колхозашеи совхозашеи.

И. СИНЯГИН,
ВАСХНИЛ-а академик.

1965 шера 31 марта арадаьннача «Сельская жизнь» яхача газета тIара.

ХьалххагIе а кийчле вегетационни хий дехка

1965 шера Iанои бIаьстенои юрта боахама болхлой дог гIоздаккхац йоачашна. Лаьттанца тIоадал меллий лаборатори хьежача гучадаьлар, ах метр кIоаргача лаьттах: зяба даьча оахамгача, гуйран ялаташ дIадийнача, сомий бешамашка хIара гектара тIа хий 900 кубометргара 1200 кубометрга кхаччалца эшачул кIезигах хилар. Цун хьисап а деш. Урус-Мартана района «Горец» яхача, Мичурина цIерахча совхозий специалисташа январь бетте а дена вIаштIехьдаьккхар укх шера шоай боахамашка культураш дIаювча лаьтташка тIоадал соцаеш хий дуллилга.

«Горец» яхача совхозе цланах 377 гектара тIа дилла лаьрхIа хинна хий 4 апрель хьатIакхачалехьа 538 гектара тIа дилла даьннадар, е 140 процент кхоачашъяьй хий диллара план. Хий диллад сомий беш тIайолча 22 гектара тIа, цкъа дIайийча дукхача шерашка тIаювлача баьций 160 гектара тIа, хьажкIаш, шекара свекла дIае зяба аьхача 320 гектар хиллал долча кхай тIа. хий дIахо а дуллаш латт. Хиш дехкача системай Грозненски управленеца вIаштIехьа а даьккха, боахама чухьара хий дехна харшаш управлене механизмашца цIендаьд «Горец» яхача совхозе. Цланах 4 эзар кубически метр де дезаш хинна лаьттанцара балхаш 10 эзар кубически метр даьд. Хи тIара гIирсаш IодогIаши тоадеши латт.

«Горец» яхача совхозо укх шера хий дилла дезаш 1000 гектар гаргга юртбоахама культураш я. Вегетационни хана 3—10-зза хий дилла деза царна.

Нагахьа санна лаьттанна тIоадал ялара хий диллара болх совхозе 5—10 поливальщик мара ца везаш дика чакхбаьккхабале, вегетационни хана хий дехкара даьча кхоачамашка хьежача «Горец» яхача совхоза кIезигагIа эше а 70 саг эш хий дехка, хIаьта совхозо кийчваьраш вац 40 саг мара. Боахама хий дIакъувла эшача 200 щитках 100 мара кийча яц.

Юртбоахама культурай вегетаци йолча хана Iалама къахетамах тийша ца хилар а хиш дехкача лаьтташ тIа планах лаьрхIача тайпара хьувкъам кхебар а духьа, хий къувлара кхы тIа а эшаш йола щиткаш укх гарггарча хана Iалашъеи кхы а 30 поливальщик кийчвеи веза «Горец» яхача совхоза директора нов. Якаевеи керттерча агронома нов. Баваянцеи.

Мичурина цIерахча совхозе а ишта дика лел лаьттанца тIоадал соцаеш хий диллара болх. Цланах 400 гектара тIа дилла лаьрхIа хинна хий, хIанале а 565 гектара тIа диллад, хий диллара план ишта 140 процент кхоачаш а еш.

Цу боахаме а, ший лоалахочун мо мара кхоачаш бац поливальщикаш. Цланах 50 саг хила везача метте кийчваьраш 30 саг мара вац — тоъац 20 поливальщик, хIаьта уж ца хуле Мичурина цIерахча совхоза вIаштIехьаргдац хих пайда эцара плана тIа оттаьча агротехнически ханашка 1134 гектара тIа хий дилла яла. Цу боахаме 1965 шера 1-гIа апрель тIакхаьчача хана кхыметтел боахама чухьара хий дехка харшаш а кхоачаш цIендаь даланза дар. 10 эзар кубически метр де дезаш дола лаьттанцара балхаш 4,5 эзар кубически метр мара даьдац. Цланах хи тIарча 10 гIирса ремонт е езача метте, цхьан гIирса мара яь яьннац из.

Совхоза кулгалхоша йоакхо яц хий дуллача эша инвентарь Iалашъяра. Хий дуллача хана боахама эшача 30 щиткаш хIанзалца Iалашъяь цхьаккха а яц. ХIаьта из лакхе вай йийца хий диллара план кхоачашъяра мел эшъ хIама хила еза, ца хуле, хиш дехкача лаьтташ тIа лакха хьувкъамаш кхеде аьнна тIайийца хинна социалистически декхараш кхоачаш ца деш дусаргда.

Лаьттанца тIоадал соцаеш хий диллара план кхоачашъе гаргга я «Красноармейский» яха совхоз а. Цланах 729 гектара тIа дилла дезаш дола хий хIанзле 664 гектара тIа диллад. План 90 процент кхоачашъяьй. Цу боахаме хIара денна хий дуллаш хул 6—8 саг. Цхьабакъда, массанахьарчул а вогIа латт цу боахаме хин боахам сезонага кийчбара гIулакх. Тоъаш вац 30 поливальщик, хий къувла 50 щиток, цIенданза да боахама чухьара хий дехка харшаш, хIаьта уж цIендеш хилча 8 эзар кубически метр лаьттанцара балхаш де деза.

ХIанз а тоабе болабанза ба боахама чухьа хий дехкача лаьтта цхи гIирс. ХIанз апрель бутт ба, цхьабакъда, вегетационни хиш дехкаргдолаш кхаш кийчдара гIулакхаш геттара эсала лел боахаме, хIаьта 1965 шера вегетационни хий дилла дезаш 1137 гектара тIара юртбоахама культураш я цу совхоза.

Юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка керда декхараш оттадаьд дукха ха йоаццаш хиннача КПСС ЦК мартовски Пленумо. Хиш дехкача лаьтташ тIара юртбоахама хьувкъамаш лакхдара планаш укх шера Урус-Мартана района дерригача боахамаша кхоачашъергйолаш вIаштIехьдаккха деза гIулакх.

И. НИКИТИН,
Грозненски хиш дехкача системай управлене вокхагIа вола агроном.

Къулба-Малхбузен Африка
ШИЙ ЛОIАМЕ ХИЛИЙТА!

Гаагс ягIа дунен халкъашта юкъера суд Къулба-Малхбузен Африка территорех дола дош къоастадеш я. Дош судо дувца оттадаро юха а цу территорена дунен общественноста теркам тIаэзаб.

...1883 шера бременски авантюриста Людерица укхаза йиллар эггара хьалхара немций баха моттиг. Цул тIехьагIа германски империалисташ шердир шоаш дIалийца лаьтташ, хIаьта 1884 шера Бисмарка дIакхайкадир Къулба-Малхбузен Африка беррига берд германски лаьтта да аьнна.

Кайзеровски карателаша цIерцей турацеи никъ боаккхаш мехка кIоаргга чукхаьчар. Къа ца хеташ хIалаквир цар 80 эзар совгIа гереро-кхыча мехкара баьхкарашта карабахабезам боацаш хиннача шоай лоIаме хилар дезача халкъа кхаь дакъах шиъ дакъа нах. 1890 шера Къулба-Малхбузен Африка хIанзара еррига территори дIалаьцар, из я Англеи Францеи долча лаьттал дукхагIа.

Дунен хьалхарча тIем тIа Германи ийшачул тIехьагIа из колони Къамий Лига мандатах Къулбехьен-Африкански Союзо (хIанз цунах оал Къулбехьен-Африкански республика) доал дергдолаш дIалла. 1946 шера къулбехьенафрикански Iаьдало ЮЗА ООН-а опека системага из дIа а ца луш, ший паччахьалкхенна юкъе а йихьа цунах пхелагIа провинци йир.

Законах доацаш из территори кара а ерзаяь къулбехьенафрикански Iаьдало цу тIа расови дискриминацеи терроров режим оттайир.

ООН-а членаш йолча, хIаьта ишта Къамий Лигана а юкъе йолхача Африкански шин паччахьалкхеи Эфиопеи Либереи Къулба-Малхбузен Африка законах доацаш дIалацарах дола дош Дунен халкъашта юкъерча судо къоастадергдолаш гIоттадаьд. Цар бехке йир Фервурда режим цо ЮЗА хьалха дена баха нах хIалакбеши боккъалдар аьлча мехках ЮАР-а ярахи, Къулбехьенафрикански расисташа Къулба-Малхбузен Африка халкъа дIакъайлаб из ший лоIаме дегIаахара никъ. Цу территоре тIа доал деш я фашистски диктатура ший ерригача атрибуташца: резервацеца хьалхагIа дена хIалха бахаш болча наха къа ца хеташ эксплуатаци еш хиларца, къам мукъадаккхара болама юкъе дакъа лоацаш барашта тIакхувш хиларца.

Шин даькъа бийкъа ба мохк: къилбаседарчеи ерригача территоре диъ даькъах кхоъ дакъа лоацача цунна къулбехьа уллача полицейскичоаи. Полицейски зонана юкъе долх дIадийнар хьувкъаш дола эггара дикагIа дола лаьтташи промышленни районаши, цига бах ЮЗА-ра беррига 73 эзар хула кIай нах.

170 эзар саг вола африканцаш полицейски зоне цхьаккха бокъо йоацаш ва, «духхьала кIайчарна лаьрхIа» йолча учрежденешкеи общественни зданешкеи бахийтац уж. ЛаьрхIа енна бокъо йоацаш полицейски зонера дIаваха йиш яц африканца. Из бокъо йохаярах уголовни аулам дар санна лерхI. Шоай безам хиларах болх беш йола моттиг хувца бокъо яц африканций — контактана кулгаш ядаьчул тIехьагIа кIайча даьна бизза доалахьа болх уж. Сайрийна 10 сахьат даьнначул тIехьагIа городий улицашка арабовла бокъо яц африканций. 96 оагIув йола специальни удостоверени леладе деза цар шоаяца даиман а. Нагахьа санна из удостоверени доацаш вола африканец гучаваьлча, из «цIа доацаш лела саг ва» аьле, низагIа болх бе вохийт.

Цу зоне керте латтача кIайбарашафриканцаш эш шахташка, плантацешка, болх бара, цIагIа чулаттара. Нагахьа санна африканец балха везаш веце, из къилбаседа иттанех цхьан резервацe вохийт, цига дIаваьхийтав 370 эзар саг.

Уж резервацеш шоай тайпара йола гетташ я овамбо, гереро, дамара яхача а кхыдолча а къамашта. уж я яьссачеи екъачеи моттигашка. Цигарча лаьттах ялхлагIа дакъа мара юрта боахама пайдана дац.

Къилбаседа зона маьха байгIа болча болхлой резервуар я. Укхазара Къулба-Малхбузен Африкаи ЮАР-еи кIайбарий шахташка, рудникашка, плантацешка хIара шера дIаухийт кIалха даиман баьхача нахах итташ эзараш бола нах. ДегIах боалла берига низ хьа а Iайде, резервацешка юхабохийт, африканцаш, хIаьта цар метта кхыбараш боалабу.

Политически бокъонах даьккха да Къулба-Малхбузен Африка халкъ, геттара юстара даьккхад из мехка доал дара а. Африканцех эггара тIехьайиса са доахка хIамаш лоархIа расизм вахара массе а оагIорахьа кхаьчай.

Къулба-Малхбузен Африкера хьал 60-зза дийцад ООН-е ше къаьста а ший лоIаме хила а бокъо хилар чIоагIдаьл Генеральни Ассамблеяс. Цхьабакъда тIайийца уж решенеш кхоачашъе гIортарах аьттув баланзар. Къулба-Малхбузен Африке бахача наха колониальни низ-Iоткъам лоаттабара тIехьа горнорудни промышленноста доал деш йола английски американски компанеш хилар да из. Къулбехьенафрикански режимо дика къайла кхухь цар довха минеральни рузкъаш. Компанеша айхха гIулакхаш леладу Фервурда кликаца, цунна финансови новкъостал а деш, Къулба-Малхбузен Африке а ЮАР-е а колониальни порядкаш лоаттаяра гIо а деш.

Дунен тIа эггара дукхагIа алмазаш доахача моттигех цаI я ЮЗА. Атлантически океана йистерча цун Намид яхача яьссалеи гIомара сомача тIоана кIал эггара дукхагIа доахк алмазаш. Укхаза эггара хьалха алмазаш корадир дIадаха бIаь шу йистедоалача хана. 1963 шера 60 миллион доллар мах бола 1 миллиной совгIа карат (0,2 грамм) хула алмазаш даьхар. Укх тIеххьарча шерашка хи тIа лелача базашца берда гаьна йоацаш форда чура доах алмазаш. 1964 шера цу тайпара даьхар 10 миллион доллар мах бола алмазаш.

Алмазаш доахка 450 километр хула полоса улл форда йисте дIоахала Оранжевая яха дода хий кхоачалучара къилбаседагахьа Iочу. Из еррига полоса запретни зона я, аьнна, дIакхайкаьй. Из еррига моттиг дIалаьца цига я «Консолидейтед дайамонд майнз» яха английски компани. Ший порядкаш оттаьй цо укхаза. ЛаьрхIа бокъо а йоацаш зоне яьхка автомобилаш дIайоах. Алмазаш лочкъадара кхераш, болх баь дIаболхача болхлошта хIара денна чухьеж, рентгена зIанараш тIахьекхий чакхса а дайташ. Болхлошка хьажа а запретни зона лорае а компане увттабу сыщикаш, хаьхой, полицейски патрулаш. Цунах дIадодар пайда а болаш юхаметтаотт: «Консолидейтед дайамонд майнз» яхача компанена цо Iодиллача хIара долларах 6 доллар пайда боал.

ЮЗА йовхара даькъе английскичарел тIехьаюсаш яц американски компанеш а. Цумеберча йоккхийча полиметаллически месторожденешкара рузкъа дIаул «Цумеб корпорейшн» яхача американски консерно. Укхаза доаккх даш, цIаста, цинк, ваннадий, вольфран, германий. Консерно 1963 шера 30 миллион доллар гаргга мах бола минералаш даьхар.

«ПхелагIча колонно» чIоагIа хьал а лоацаш (ЮЗА-е вах немцех хьаваьнна 17 эзар саг — германски колонизаторех хьабаьнна нах) ФРГ монополе гIулакх тIа-тIа шерагIа дарж цига. Малхбузерча Германеца экономически меттел идейни гаргалонца а ювзаенна йолча Фервурда режимо шерра наIараш хьаел Рейнерча неоколонизаторашта.

ЮЗА-ра Малхбоален компанеш цига баха дIабаха кIайбараши рузкъах хьалбукъ африкански болхлошта къиза эксплуатаци яра наькъаца. БIехача баракашка бах болхлой. Цар бокъо яц собранешка вIашагIкхета, еррига профсоюзни объединенеш дIаяьхай. КIезига а аьннар ца даьчоа къиза таIазар ду. Цхьабакъда, терроро деналах бохабаьбац къахьегамхой. 1951 шера Омаруру яхача хилар хьалхара рудокопий стачка. 1962 шера Цумеберча плавильни заводе хилар дукха нах юкъе бола забастовка. Шоай бокъонаш бахьан ЮЗА африкански болхлоша лоаттабеш бола къовсам хIара шу массаза доал лакхлу.

Из мехка ший лоIаме хиларга бодача новкъа эггара йоккхагIа йола духьаленаш я ЮЗА-ра кхыча мехкий горнорудни компанеш, США, Англи, ЮАР духьал йоллашехь Генеральни Ассамблеяс сопам бир Къулба-Малхбузен Африке горнорудни компанеша беча балха тохкам болба аьнна. Цу мехка халкъ доал оттадарахи цунна низ — Iоткъам бареи бизза бехк ба цар къулбехьенафрикански расисташца цхьана. Доазонца кIарцхалаш доахка айхха карт а яь, цензура а оттаяь, дунен общественноста къайлаххухь цар ЮЗА-е этта хьал. Къулба-Малхбузен Африке дIачубахийтац журналисташ меттел Iилмахой — этнографаш а. Цига чубитанзар Къулба-Малхбузен Африках йолча ООН-а лаьрххIа йолча комитета членаш а. Эфиопеи Либереи ше бехке еш хилар Дунен халкъашта юкъерча суде ца дувцийта гIийртар ЮАР тийшача балхаца.

Общественни уйла Iехае лаьрхIа чехка вIашагIъеллар Къулба-Малхбузен Африка дегIаяра план. Цунах лерхI къилбаседа зона ше — ше къаьст-къаьста йолча нах бахача массехк моттига екъа, вешта аьлча шоай тайпара йола концлагераш яхка. ЮЗА патриоташта яйзар расистий из маневр. МоллагIа дале а халкъ цу планах яхка лерхIача моттигашка нах чубохка гIортаро восстани хьоаергья, аьлар Къулба-Малхбузен Африка мукъаяккхара къама Фронто.

Духхьал рузкъан духьа тIагIийрта Iац ЮАР расисташ Къулба-Малхбузен Африкана. Ший доазонашка ший лоIаме йола паччахьалкхе хьахилар кхер Фервурда режим. Анголе баьнна мохк мукъабаккхара къовсама ала дIа ца баржийташ йола ший тайпара йоаха юкъ я ЮЗА территори. Ший бахьан доацаш дац расисташа ЮЗА-и Анголанеи юкъера доазонаш чIоагIдеш хилар. португальски колонизаторашта цар тIема а экономически а новкъостал дар, английски патриоташта духьала йола операцеш оттаеча цар дакъа лацар.

ЮЗА бахача наха дукха репрессаш гIаоттаьй Фервурда клико. Нах лувцалгеи полицейскеша деш дола таIазараш хIара денна хулаш дола хIама хинна дIаэттад. Цхьабакъда террора мегадац Къулба-Малхбузен Африка кортамукъал еза халкъ соцаде. ДегIабена мохк мукъабаккхара боламо вIашагIтехар территорера патриотически организацеш, хьайир мохк мукъабаккхара йола къаман Фронт. Из фронт керте латт кхыча мехкашкара яьхка йола мехкара компанеш дIаяхара, ЮАР расистски доал тIера кхоссара, Азании, (ишта оал шоай даьхенах африканцаша) ший лоIаме хилара тIехьа лоаттабеча къовсама.

В. КУЗНЕЦОВ.
(ТАСС).

(РЕСПУБЛИКА ТВОРЧЕСКИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ СОВЕЩАНЕРА)

Бокъонца хьагойта вай ханара турпалаш

Укх деношка Грознерча политически просвещене ЦIагIа республика творчески интеллигенце совещани хилар. Совещани хьайийлар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. Х. Х. Бокова. «РСФСР писателий II съезда итогехи Нохч-ГIалгIайчен писателий декхарехи» доклад йир Нохч-ГIалгIай писателий Союза председатела **Р. Ахматовас.**

Дукха ха йоацпаш Москве хиннача Российски Федераце шоллагIча съезде Л. С. Соболева ший доклада тIа белгалдаьхар къаман литература дегIаахара дешаш. Цо дийцар мишта дегIаденад къамий литература, цу даькъе нохч-гIалгIай къаман литература а. Российски Федераце писателий Союза юкъедоагIа 56 къаман литература. Цудухьа, Л. С. Соболева белгалдаьккхар къамий литература произведенеш эрсий меттала яхар боккхача лоархIамерча а чоалхане а декхар долга. Эрсий меттала произведенеш йоахача сага дика довза деза из литература долча къаман истори, традици, хIанзара быт.

Овлангара дена эргабаьннаб, тоабеннаб Нохч-ГалгIайчен писателий произведеней чулоацам. Из хиннад прозе а поэзе а. Къаьстта лакхлуш латт проза. Кепа теха арахийцад романаш, повесташ, дувцараш. ХIанз кIоартагIа Iомабу, хьахьокх шоай халкъа никъ: цун истори, гойт хьалхарча а хIанзарча а вахара сурташ. Нагахьа санна, эрсий классикай произведенеш тIа дIаяхача ханара истори довзийтадале. Российски Федераце автономни республикай писателий декхар да халкъий дIаяхача заман истори наха довзийта.

Нохч-ГIалгIайчен исторически хьал дувцаш да Х. Ошаева «Алан шераш», С. Арсанова «Маца довз доттагIал», И. Базоркина «ТIахьенам», Б. Зязикова «Революце цIерагIа», иштта кхыйола произведенеш. Советски Iаьдал этта 50 шу дузача денна из доккха совгIат да.

Белгтала дегIаенай укх тIеххьарча шерашка нохч-гIалгIай драматурги а. Вай театрий сценаш тIа хьахьокх вай драматургаша яьъяь произведенеш.

Гуччахьа хьалхувш латт республике къона поэташ, прозаикаш. Цар йоаттIаш йола моттиг дIалаьцай нохч-гIалгIай литературе.

Йоккха моттиг дIалоац нохч-гIалгIай литературе, — йоах дIахо докладчико, — къахьегама темо. И. Базоркина, Н. Музаева, А. Бокова, М. Сулаева, С. Чахкиева, А. Ведзижева яьъяьча произведенеш тIа дика хьагойт советски наьха къахьегам. ХIаьта къахьегамо ма кхетавой саг. Керда саг — коммунистически кхетам болаш хилийтар — из писателий декхар да. Воай йоазошца доккха новкъостал ду вай сага бакъахьа кхетам бала. Цхьабакъда, нохч-гIалгIай литературе из хIанз а дика вIаштIехьдаьккхадац. ХIанз вай книжкаш дешараш хьежаш ба болхлой классах, сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъа лаьцарех яздаьча книжкашка.

Ший доклада тIа Ахматовас теркам тIабахийта дувц берашта лаьрхIа яздеча а язде дезача а литературах.

Российски Федераце шоллагIча съездо белгалбаьккхар автономни республикай писателаша баь болх а белгалдаьккхар хьалхашка латта декхараш а. Дика, дIайха дешаш дар съезде Нохч-ГIалгIайчен писателех аьнараш. Цхьабакъда, цар вай декхарийла ду кхы а дикагIа, творчески къахьега. Вай массане а язду халкъа, хIаьта уж произведенеш тIехдика хила еза!

Нохч-гIалгIай литературни критиках совещане къамаьл дир писатела **М. Сулаева.**

— Критика лоархIам боккха ба. Цхьабакъда, цу лоархIамерча деша лерттIа терко яц Нохч-ГIалгIайчен литераторашта. Нагтахьа мара хилац вай республике арайоалача произведенешта яьъяь критически статьяш, цул а кIезигагIа хул рецензеш. Цхьаккха а писатела, поэта дицдала йиш яц критик цун моастагI а воацаш тешшаме доттагI волга. Советски ядархочун произведени хила еза бокъонца долча бакъдолчун тIа, дагадоххарах язъе йиш яц из. Вай ханарча нахах дукхагIа язде деза. Писателий декхар да коммунистически хьисапе кхетам луча хьинаре дакъа лаца — цу темах дукхагIа язде. **Критикий** декхар — цхьаккха произведени шоай теркама кIалхара ца ялийта.

— Геттара къона да Нохч-ГIалгIайчен литература, — йоах писатела С. Чахкиева.—Из дIадоладеннад вай мехка Советий Iаьдал эттача дийнахьа дена. Цудухьа тамаш а яц вайцига дукха поэташ хилар. Советий Iаьдал оттар бахьан долаш стихашца къамаьл де баьлар нах. Поэзе воккхийву саг, цо хьахьокх сага вахарера дикагIа йола оагIонаш.

ЧIоагIа дегIаенай нохч-гIалгIай поэзи укх тIеххьарча пхе-ялх шера. Арадаьннад поэтически сборникаш. Дуккха дика, дог гIоздоаккхаш стихотворенеш язъю Ахматова Раисас, Яндиева Джамалдина, Осмиева Хьамзата. Дика тIехьале йитай дукха ха йоацпаш байнача Муталиев Хьажбикара, Мамакаев Iарбе.

ХIара денна дукхагIа хулаш латт къона бараш а. Шоай дикача йоазошца дIабайзаб литературни института студенташ Кибиев Мусбек, Албогачиев Муса, вежарий ПлиевгIар, Богданов Виктор, Дикаев Мохьмад, Гагиев Гирихан. Цар массане а кхоачашдер цхьа декхар да — цIи хезача поэташца цхьана партена, халкъа гIулакх деш хилар.

Цхьабакъда, тахан а тIехь вай литературе кхоачамбоацараш нийслу. Болаш ба вай ха йоацаш, дог ца лаэаш, лаьрхIа хIама доацаш стихотворенеш язъеш бола поэташ. ХIаьта пессимизм — из а ду санна зуламе я. Пессимизм йолаш яьъяьча стихотворенеша фу пайда бергба? Советски саго хьадаьд керда вахар, цудухьа вай поэзи а хила еза къаьстта белгала, керда, ираз дола вахар дувцаш. Советски литература оамал — оптимизм я.

Цхьайолча стихотвореней тема цика хул, цхьабакъда, поэзега диллача — из мегаргйолаш хилац. Иштта йола произведенеш хила йиш яц вай. Чулоацам кIоарга болча, вай ханарча дIадехаращца йизза йолча произведенеша дика новкъостал ду сийрда кхоане — коммунизм хьалъе.

Российски Федераце шоллагIча съезде дувцаш дар къаман литературий специфически белгалонех лаьца. ЧIоагIа чоалхане дош да из. Форма къаман а чулоацама социалистически а болча вай литературе цхьаккха течени яц, цхьа направлени я — социалистически реализм. Тайп-тайпарча къаман нах бахача вай мехкарча литераторий декхар да художественни говзал лакхъе, къахьегамхошта бокъонца йола, дика произведенеш язъе.

Совещане къамаьл даьча филологически Iилмай кандидата М. Чентиевас аьлар: хIара шера дегIадоагIаш, шерлуш латт нохч-гIалгIай литература. Йоккха опыт йолча эрсий классически а советски а литература Iома а деш нохчийи гIалгIайи литератораш хIанз кхыча къамий литераторашта нийсса дIаотташ латт.

Укх тIеххьарча шерашка вай ханарча нахах йола произведенеш дукхагIа язъе баьннаб писателаш. Цу даькъе къаьстта теркам тIаоз стихотворенеша, поэмаша, дувцараша. Вай ханарча турпалех йиза я Р. Ахматовай произведенеш. Лаьттан тIа машар'а ираз а бахьан къовсам лоаттабеш ва «Лув кхера» яхача Дж. Яндиева сборника турпал. Дика я И. Базоркина язъяь «Дота» яха керда пьеса, М. Сулаев яздеш ва «Лоамара дIавода Товсултан» яха роман. Керда вахар хьалдеш ба «Лар» яхача А. Ведзижева дувцарий сборника турпалаш.

Езаеннай книжкаш дешарашта къонача писателий Саракаева, Чахкиева, Кибиева, Дикаева, кхычар произведенеш. Из тамаш а яц! Дезаденнад царна къоначар дIайха, хоза, доагIаш оала дешаш.

ДIахо къамаьл даьча Москверча берий писательница О. Романченкос гулбеннарий уйла тIаозаш дийцар берий литературах лаьца. — Къилбаседа Кавказа республикай берий литературага диллача — аьлар цо, сона дикагIа довзаш а гаргагIа а да Нохч-ГIалгIай республика писателаша берашта язду литература. Кхо шу хьалха са вIаштIехьдаьлар эгтара хьалха нохч-гIалгIай писателаша берашта яздаь литература довза. Цу хана дена из дезаш я со. Царца да С. Чахкиева, Б. Зязикова, Гойсултанова берашта лаьрхIа язду книжкаш. ХIанз аз нохчий метталара эрсий меттала доаккхаш да Гойсултанова берашта яздаь книжка. Дика да Москверча берий издательстве Нохч-ГIалгIайчен писателаша кхухьийта йоазош, цхьабакъда уж кIезига да. Сона ловра уж дукхагIа хилийта.

Республике долаш дац берашта лаьрхIа журнал, газет. Цудухьа Нохч-ГIалгIай книжни издательствас ший плана юкъе дукхагIа кхахьа деза берашта лаьрхIа дола литература.

Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен пединститута аспиранта М. Дикаева дувц: дукха ба вай республике къона поэташ, прозаикаш. Царна юкъе цIи ца яьккхача валац со С. Юсупова, Гакаева, Садулаев Iаддала, кхычар. Цхьабакъда тха балхапа хIанз а дукха кхоачамбоацараш нийслу. Цудухьа, динза дардоацар да, оаш, тха доккхагIа долча новкъосташа тхона новкъостал дар, хьехар.

ДIахо къамаьл даьча писателаша нов. Гойсултанова, нов. Шипулина, кхычар дийцар республика писателашта хьалхашка латтача декхарех.

Совещане къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. Х. Х. Бокова.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

КЕРДА КНИЖКАШ

Дукха ха йоацпаш Нохч-ГIалгIай книжни издательства эрсий меттала кепа а теха арадаьккхад И. Р. Лоова яздаь «1920—1927 шерашка Нохч-ГIалгIайчен халкъа боахам юхаметтаоттабар» яха брошюра.

Цу шерашка Нохч-ГIалгIайче экономически культурни дегIаахар дувцаш автора белгалдоах халкъа боахама керттера доакъош дола мехкдаьтта промышленность, транспорт, юрта боахам дегIаахара наькъаш. Из вай республика халкъа боахам дегIабара кIезига йовза тема я.

Дуккхача къахьегамхошта лаьрхIа а, деша безам боагIаргболаш, атта кхетабергболча меттаца яздаь а да брошюра.

* * *

Дукха ха йоацпаш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ЦIено арахийцад Нохч-ГIалгIай педагогически институте парте истори хьехача воккхагIа волча преподаватело С. Н. Джугурьянца яздаь «Халкъий доттагIал коммунизм хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме сийлахь-боккха низ ба» яха брошюра.

Брошюра тIа атта кхетаргволча меттаца дувц вай Коммунистически партеи Советски правительстваи чурча политика доккхагIчарех дола е дешаш: СССР халкъий доттагIал, СССР къамашта юкъера гIулакхаш дегIадаккара керда этап, интернационализма уйланца, национализмахи шовинизмахи юхедисарашта духьал къахьегамхошта кхетам балар.

Лоаман кхалнаха политически Iилмаи хьехамаш дара кружоке болх беча пропагандисташта долча новкъостала яздаь да из брошюра.

* * *

Дукха ха йоацпаш Нохч-ГIалгIай педагогически институтои хьехархой говзал лакхъеча институтои эрсий меттала арадаьккхад доазол дехьара метташ хьехача хьехархошта новкъостала дола Iилма - методически сборник.

Вай къонача тIехьенна — дешархошта доазол дехьара метташ дикагIа мишта хьехаргда яхаш дага бувл немций, французий, английский метташ хьехаш йоккха опыт йола республика преподавателаши хьехархойи.

Сборника тIа да Нохч-ГIалгIай педагогически института немций метта кафедра заведующи йолча М. В. Измайловай английский метта кафедра йоккхагIа йолча преподавателa Р. Д. Дерeглазовай, города Грозне № 45 йолча школа французий метта хьехархочун Л. Н. Львовай, кхычар статьяш.

Доазол дехьара метташ хьехача преподавателаштеи хьехархоштеи дика пособи да из.

Т. ЮСУПОВ.

Дикъ шу да Шаьла района Сержень-Юртарча юкъерча школе дешархой производственни бригада вIашагIъелла. Шерагара шу массаза дала дукхагIа хул цу бригаде дешархой. Масала 1961-ча шера ткъеста саг мара вацар, хIаьта укх шера 90 саг ва.

Укх шера 80 гектар майдан тIа Первицке методах хьажкIаш кхеен 15 гектар майдан тIа Светличии методах шекара свекла кхеен лаьрхIад дешархой производственни бригадо. «Джалка» совхоза кхоалагIча отделене шоашта къоастадаь лаьтта кийчдеш ба хIанз дешархой. ХIара гектара тIа 10 тонн органически кхоккха центнер минеральни удобренеш ехкай.

Кхашкара деррига механизированни балхаш дергдараш дешархой шоаш ба. КхоалагIча класса трактористаш — машинисташ хургболаш Iомабу уж хIанз школе.

БРИГАДА КИЙЧА Я

Тайп-тайпарча темаех пхийтта опыт е лаьрхIад дешархоша шоай опытни участке. Уж я укх тайпара: «Фу пайда баргба хьувкъама микроэлементех», «Кердача баьца даарапгIа опыташ еш» иштта кхы а. Опыташ ергйола лаьтта кийчдаь даьннад. Дешархой звеноштa бекъа а бенна культураш дIае кийчбеннаб. ТIехь тIайоагIача хана шоаш дIадийнача ялаташка хьожаш хургба дешархой, хIаьта гурахьа даь хиннача балхашта итогаш ергья.

Тха школа дешархой бригада членаш Шаьларча юкъерча № 1 йолча школаи Курчалоевски юкъерча школаи дешархой производственни бригадашца яхье баьннаб.

Э. ЭЛЬДАРОВ,
Сержень-Юртарча юкъерча школа директор.

Музее баьхкар школьникаш

Берий каникулаш йолча деношка шерра хьайийла яр, Грознерча краеведчески музея наIараш. Урус-Мартанера, Наурера, Орджоникидзевская яхача станицера, кхычахьара дукха дешархой хилар укхаза цу деношка.

Музея керда экспозицеш ейзар дешархошта. къаьстта хоза хийтар царна Сийлахь-боккхача Даьхен тIемах йола экспозици. Царна хайра вай республике 33 Советски Союза Турпал волга. Цар сурташ, документаш, кхыйола маьхера реликвеш бIаргаийра.

ЧIоагIа уйла тIаяхийта тоах дешархоша Х. Нурадилова, инарал-майора Аршинцева, кхыча турпалий вахар.

Боккхача безамца хьежар дешархой шоай края Iалам довзийташ йолча диаграммага. Нохч-ГIалгIайчен Iаламах лаьца дийцар музея Iилман болхлочо А. Бородина.

Дуккха кердадараш дайзар музее хиннача дешархошта.

Н. ЩЕРБАКОВ.

М. В. Ломоносова хетаяь выставка

МОСКВА, 3 апрель (ТАСС-корр). Дерригдунен машара совета решенех, 15 апреле, Михаил Васильевич Ломоносов веннача дийнахьа денз ши бIаь шу дизар белгалдоакх дерригача прогрессивни адамаша. В. И. Ленина цIерахча СССР Пачхьалкхен библиотеке тахан хьайийлай гIорваьннача Iилмахочоа хетаяь выставка. Экспозицена юкъедихьача 300 совгIча книжко, документаша, литографеша, сурташа дувц Россе сийлахь-воккхача виIий вахарахи цун лоархIамегIарча балхехи.

ХЬАЛХАРА ТУР ЧАКХЪЯЬННАЧУЛ ТIЕХЬАГIА

Ераш я футболах ловзара шоллагIча группа командашта юкъе мехка чемпионата хьалхарча матчай результаташ.

«Молдова» (Кишинев) — «Шахтер» (Караганда) — 0:1, «Локомотив» (Винница) — «Волга» (Горький) — 0:0, «Локомотив» (Тбилиси) — «Уралмаш» (Свердловск) — 3:4, «Энергетик» (Душанбе) — «Спартак» (Гомель) — 2:3, «Строитель» (Ашхабад) — «Труд» (Воронеж) — 1:1, «Металлург» (Запорожье) — «Авангард» (Харьков) — 3:2, «Трактор» (Волгоград) — «Текстильщик» (Иваново) — 0:0, «Алга» (Фрунзе) — «Динамо» (Таллин) — 1:1, «Политотдел» (Ташкентски обл.) — «Даугава» (Рига), «Арарат» (Ереван) — «Жальгирис» (Вильнюс) — 1:0, «Заря» (Луганск) — «Кайрат» (Алма-Ата) — 0:0, «Карпаты» (Львов) — «Шинник» (Ярославль) — 1:0, «Днепр» (Днепропетровск) — «Динамо» (Ленинград) — 4:2, «Кубань» (Краснодар) — «Волга» (Калинин) — 0:0.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

Доазол дехьара

ФРАНЦУЗСКИ КОМПАРТЕ ПЛЕНУМ

ПАРИЖ, 2 апрель. (ТАСС). Селхан ший болх чакхбаьккхар Французски коммунистически парте Центральни Комитета пленумо. Цо ла а дийгIар, йийца а йийпар укх шера марте хиннача муниципальни хоржамий итогий хьакъехьа ФКП ЦК секретара Гастон Плиссонье яь доклад. Пленуме къамаьл дир ФКП генеральни секретара Вальдек Роше.

Цу хоржамий керттера урок сенах латт аьлча, из латт, коммунисташтеи социалисташтеи юкъе цхьоагIо оттаелга, цхьаккха а юкъера ца воаккхаш берригача республиканцашта юкъе союз хулийтилга цхьанне доалах йола режим дIахо йодача хана дIаяккха йиш хулийтаргйолаш бола алхха нийса никъ хиларах. Болхлой классо ший гIулакхаш цхьан бартаца чакхдахар духьа а берригача къахьегамхой союз хилийтар духьа а лоаттабу къовсам, аьлар цо, вайна, коммунисташта, керттера декхар долаш бус.

Мехка арахьарча политически гIулакхех ше дувцаш, Вальдек Роше аьлар, ФКП къовсам лоаттабу Франци хьдда дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара наькъа тIа яккхар духьа.

Пленумо ладийгIар ФКП Политбюро члена Раймон Гюйо март бетта юххье Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалаш консультативно вIашагIкхетара хьакъехьа баьча хоамага.

Цу дешашта ши резолюци могайир пленумо.

Муниципальни хоржамех оттаьча резолюце тIа белгалдоакх, доал деш йола ЮНР яха парти нийша хилар, къаьстта а йоккхийча городашка. Цун влияни кIезигъялара маIан да правительства политикана нах раьза ца хилар.

Пленумо соцадир Французски коммунистически парте позицеш чIоагIъенна хилар.

Деррига прогрессивни, демократически, къаман низаш шерра вIашагIтохилга вIаштIехьдаккхенза даргдац, йоах резолюце тIа, хIаьта цунна эшар да, эгтара хьалха, чакхдоахача гIулакхашта коммунисташта, социалисташта, кхыча республиканцашта юкъе цхьоагIо хулга.

Пленумо иштта резолюци тIайийцар коммунистически болхлойи партей викалаш Москве консультативно вIашагIкхетарах лаьца.

Резолюце тIа йоах, ФКП ЦК-ас могаю консультативно вIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннарий коммюнике заявлене тIара хIанзарча хьалашка дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа цхьоагIо ца хилча яргьяц яхаш йола идея. Дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламе барт вIашагIа ца кхетийташ дола дешаш хиларо зе ду машара, къамаш мукъадахара, коммунизма гIулакха.

Москве консультативно вIашагIкхийттача шоай викалаш бахийтача партешца цхьана, йоах дIахо резолюце тIа, «Французски коммунистически парти а иштта тIехьа я вежарашха йолча партешца эгIазал йолаши цар сий доадеши йола молагIа тайпа а полемика сацийтара...».

«Французски коммунистически парте шеко йоацпаш хьаллоац дунен халкъашта юкъера партей керда совещани яр бокъонца дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама хьашташ маяххара да яхаш йола уйла».

ФКП хьаллоац консультативно вIашагIкхийттача дакъа лаьцараша керда совещани кийчъяра чакхдаха лаьрхIа гIулакхаш.

Лийгача турпалашта

БУДАПЕШТ, 3 апрель. (ТАСС). Венгри мукъаяьккха 20 шу дизарца дувзаденна Будапештерча ПаргIатон майдан тIа селхан чIоагIа эзъеш венокаш ехкар Венгри мукъайоаккхаш лийгача советски турпалашта дегIача памятникашта хьалхашка. Къамий байракхашцеи цIеча кIадашцеи егача майдан тIа гулбелар Венгерски социалистически болхлой парте викалаш, министраш, ВНР Президиума членаш, общественни деятелаш, венгерски халкъа эскара инаралаши эпсараши, доазол дехьарча дипломатически представительствай кулгалхой, вежарашха долча мехкий партийно-правительственни делегацей керте латтараши членаши, столица къахьегамхой.

Цул тIехьагIа Турпалий майдан тIа венокаш ехкар Венгре паргIатои лоIами бахьан долаш лийгача венгерски турпалашта дегIача памятникашта юхе.

ВIАШАГIКХИИТТА IАРБИЙ РЕСПУБЛИКА

Луксор яхача города гаьна йоацпаш египетски Iилмахоша кулгал а деш юхаметтаоттадеш да Египта геттара къаьнарча заман памятникаш. Укх сурта тIа шоана гу дуккхача шерашка хьалдеш лаьтта «Карнак» яха храм чухаьрцача дагIийса пенаш.

АДН—ТАСС сурт.

Советски новкъостий вайца ба

ВАРШАВА, 3 апрель, (ТАСС). Беза хьаьший — КПСС ЦК Хьалхара секретарь Л. И. Брежнев керте латта советски партийно-правительственни делегаци кхачарга хьежаш я Польша. СССР-аи ПНР-енеи юкъерача доттагIала, барт-цхьоагIон гIулакхий, вIаши юкъерча новкъостлен хьакъехьарча кердача договора Варшаве кулгаш яздергхилар — польски кепа йоазон, радио, телевидене керттерча темаех цаI.

«Политически экономически хьашташ цаIаш хиларах кхоачамбеш бац польско-советски содружества чулоацам; цун керттера фактор я Советски Союза Коммунистически партеи Польски вIашагIкхийттача болхлой партеи идеяш цаIаш хилар, барт тайнеи цхьоагIо йолаши хилар», — яхаш яздора селхан «Жолнеж вольности» яхача газето ший редакционни статья тIа.

Вай хано саггота дIадехаш дола гIулакх лоархI шинна а парте, йоах дIахо газето, империализмана духьала халкъаша лоаттабеча къовсаме социалистически лагерои дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламои чакхдоаха гIулакхаш цхьоагIо йолаш хулга.

Статья тIа белгалдоакх, польско-советски договор дарах шин мехка халкъашта юкъера вежарашха дола гIулакхаш хьахьоккхилга, масс оагIорахьара политически, экономически, культурни барт-цхьоагIон гIулакхаш хьахьоккхилга хилар.

Польшана индустриализаци яр, йоккхий металлургически, химически, машиностроительни предприятеш хьалъяр айхха дувзаденна да вайна технически документаци тедарца а технически новкъостал дарца а, язду «Трибуна люду» яхача газето СССР-аи ПНР-енеи юкъерча экономически барт-цхьоагIон гIулакхашта хетаяьча статья тIа.

Мохк юхаметтаоттабеши керда вахар хьалдеши боккха болх чакхбоаккхача, йоах газето, вайца бар советски новкъостий.

ТЭЙЛОРА ХОАМ БУ

ВАШИНГТОН, 3 апрель. (ТАСС). Укхаза кIира гаргга ха йоаккхаш волча Сайгонерча американски посола инарала Тэйлора селхан США конгресса викалий палата кхыча мехкашцарча гIулакхийи герзашцарча гIулакхийи комиссей къайлагIа цхьана хиннача заседане къамаьл дир.

Заседани хинначул тIехьагIа посола корреспонденташка аьлар, хIанз Къулбехьен Вьетнаме «цIаккха а ца хиннача тайпара бIаьха» сагем этташ тIема гIулакха, цхьабакъда, хьашт долча хана тIом цIаькха а хила тарлуш ба. Цо иштта белгалдаьккхар, США-с къулбехьенвьетнамски партизанашта духьала лоаттабеча тIеме «цхьаккха а керда драматически хIама эшаш ца хилар». «ХIанз воаш деш дар де деза вай, — аьттув дукхагIа хургболча тайпара.

ФАШИЗМО БОАБАЬРИЙ СИЙ ДОАДУ

«Вай чIоагIа хьаллоац «Машараи сага бокъонаштеи духьала зуламаш дарах а тIема зуламаш леладарах а бехке болча наха, зуламаш даьчул тIехьагIа дIаяха ха мелла яле а, таIазар дара хьакъехьара» СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ. Вай хьаллоац нацистски зуламхошта тIаккхувлга ха дукха дIаяхарах дитара къакъехьара закон тIаэца безам болаш ФРГ правительство хилара духьалара протест.

Цу тайпара гIулакхаш леладеш йола ФРГ правительство тIем тIа байнача миллионаш болча наьха сий доаде а зуламера фашистски элементаш хоастае а гIерт».

Массехк ди хьалхагIа кердадарий кепа йоазон Агентствага денача письмо цхьа дакъа да из. Массава раьза а волаш письмо тIайийцад Донецки областа Красный Лиман яхача городе хиннача митинге дакъа лаьцараша. Митинге вар 185 саг. ХIара денна вай мехка тайп-тайпарча миIингаш-кара АПН-е уха уж тайпа протесташ IалаIмате дукха я.

ХIанз гуччахьа хьа ца а кхайкалеш, нацистски палачаштеи нах боаберашта къайлагIа амнисти яла гIерт малхбузенгермански бундестаг. Цу шоай маярра гуш йолча маневраца нах тувлаберг ма бий аьнна хеташ ба боннски политиканаш. «Безаме йоаца уж еррига протеста оазаш ювшшалца сабарде деза», — аьлар ФРГ юстице министра. фашистий воккхагIа волча адвоката Бухера бундестага тIеххьарча заседанера ше дIаводаш. Цхьабакъда, извергашта гешт дара духьала протест еш долча халкъий оаз цIаккха а южаргьяц.

Шоашта гуччахьа хиннача къизача гIулакхех язду советски наха. Нацистски палачашта бирса бехк беш да Харьковски областа Красноградски района Николо-Камышеватая яхача юрта бахача наьха письмо. «Вай юрт йоккха яц — яхаш дувц колхозхоша, — цхьабакъда, оккупаци йолча хана цун територе тIа извергаша топаш теха, ийрчаваьккха, хьалъэлла вийра маьршача нахах бIаь совгIа саг. Иван Гаврилович Шалепа цIерала кхессар эсэсовцаша. Фашисташта окопаш яха ца тигарах топаш теха боабир вай юртара Петрущенко, Табачник, Завгородний, дуккха кхыбараш. Духхьал палачашцара шоай гоамал къайлаяхьа ца ларах къиза боабир Пискун Михаил, Редька Серафим, Зося Василий, Ракитянский Василий, Задорожный Григорий...»

Горловски азотнотукови завода болхлойи гIулакхерча наьхен митинге цеха начальника нов. Белоусова аьлар: «Фашистски палачаш — духхьал нах боабераш хинна Iаь. Адамленна хьалхашка зулам да цар даьр. Нюрнбергски процесса решенешка духхьал хьайоахар, цу тайпара къиза гIулакхаш дарах таIазараш дара цхьаккха тайпа ходаяь ха хила йиш яц. ХIаьта хIанз Бонне дувц фунаьхкдаь «Ха дIаяха хиларах».

Цу тайпарча хабараша гоамал хьал ца хьоае йиш яц.

АПН-га ухача письмоша дувц, советски наха дика кхетаду фунагIа —моллагIа даь а нацистски зуламхой бехказа баха гIерташ боннски политиканаша леладер. Артема цIерахча (г. Славянск) арматурно-изоляторни завода къахьегамхой коллективо язду: «Фашистски палачашта судага гIолла тIаккхувлга эхь доалаь сацийта безам болаш малхбузенгермански правительство хилар айхха дувзаденна да чурчеи арахьарчеи политике гитлеризма ханара порядкаш юхаоттаяра агрессивни уйлаш йолаш реваншистски гIозараш хиларца. ХIаьта нацистски зуламхошта амнисти ялара духьала оаха еш йола протест тIема духьалара протест, дерригача дунен тIарча машарга беш бола тIаьхьехам ба».

Ишта я советски халкъа оаз, хIаьта из цхьаннега а йоа а юлургьяц.

А. ГУРКОВ.
АПН.

Моцали балеи, хадданза чуетташ бомбаш, хьаетташ йоккхий топаш яр аьнна ше лораеш хиннача турпалерча тIемахошта хьадеш хинна герзаши тIема гIирсаши цхьан сахьата а соцадацар го баь хиннача Ленинградо.

СУРТА ТIА: 1942 шу. Кировски завода сборочни цеха болхлой танкаш вIашагIйохкаш ба.

ТАСС фотохроника.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО: 6.30 — Кхаш леладеча къахьегамхошта передача (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.15 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.25 — Стрависке музыка концерт. 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала). 16.05 — Музыка. 16.15 — «Къонал» яха передача (гIалгIай меттала). 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 — «Микрофона хьалхашка я радио солистка яха концерт. 17.00 — Промышленноста болхлошта йола передача (эрсий меттала). 17.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.30 — Ленинский университет — (Москвера трансляци). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

ТЕЛЕВИДЕНИ: 12.00 — Кратко-метражни фильмай сборник. 18.25 — Телевизионни кердадараш. 19.25 — Английски меттала урок. 19.55 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.05 — «Польски лаьтта» яха документальни фильм. 20.25 — Ленина орденаш. Ленин орден яьнна ткъаь пхийтта шу даларга. 20.35 — Сакъердаме маршруташ (беседа). 20.45 — Телевизионни кердадараш. 20.55 — Бешамаши огородаши йолчарна хьехам. 21.05 — «Раскрытая явка» яха фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктоххама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленни, юртбоахамен, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции, 7/84.

СФ05222. Заказ № 2102.